

Jak reagować na CYBERPRZEMOC

Poradnik dla szkół

Biblioteka Akademii Bezpiecznego Internetu FDN

Jak reagować na cyberprzemoc?
Poradnik dla szkół.

Łukasz Wojtasik (red.)

Opracowanie:

Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej (CMPPP)
Fundacja Dzieci Niczyje (FDN)

Autorzy:

Julia Barlińska, FDN
Anna Borkowska, CMPPP
Katarzyna Fenik, FDN
Doroła Macander, CMPPP
Weronika Mierzejewska, FDN
Justyna Podlewska, FDN
Marta Wojtas, FDN
Łukasz Wojtasik, FDN

Copyright @ FDN, CMPP

Wydawca: Fundacja Dzieci Niczyje
Wszelkie przedruki za zgodą wydawcy.

Korekta: *Marta Tomaszewska*

Projekt graficzny: *Ewa Brejnakowska-Jończyk*

Skład i łamanie: *Zbigniew Wąsik*

Druk: DRUKLAK S.C.

ISBN: 978-83-926185-3-9

Spis treści

---

1. Wstęp	4
2. Cyberprzemoc – charakterystyka zjawiska	5
3. Młodzież w Sieci – podłoże zachowań agresywnych i antyspółecznych	11
4. Psychologiczne aspekty cyberprzemocy	17
5. Prawna ochrona dzieci przed cyberprzemocą. Analiza przepisów prawnych. Doświadczenia Helpline.org.pl	21
6. System reagowania w szkole na ujawnienie cyberprzemocy	57
7. Współpraca szkoły z Policją	69
8. „Stop cyberprzemocy” – propozycja zajęć edukacyjnych	71

Wstęp

Przemoc rówieśnicza z użyciem mediów elektronicznych stała się w ostatnich latach poważną kwestią społeczną. Wyniki badań pokazują, że przemocy w Sieci doświadcza ponad połowa dzieci w Polsce! Specyfika Internetu i telefonów komórkowych powoduje, że nawet pozornie błahe akty cyberprzemocy stanowią dla ich ofiar poważny problem, z którym często nie potrafią sobie poradzić.

Problem cyberprzemocy w oczywisty sposób dotyczy szkół. W klasie, szatni, czy na boisku szkolnym dochodzi do aktów przemocy z użyciem telefonów komórkowych lub Internetu. Coraz częściej też, „tradycyjne” konflikty rówieśnicze ze szkoły przenoszą się do Sieci.

Kontaktując się z nauczycielami w ramach działań Akademii Bezpiecznego Internetu FDN coraz częściej spotykamy się z pytaniami, jak szkoła może skutecznie przeciwdziałać problemowi cyberprzemocy. W niniejszym poradniku, wspólnie ze specjalistami z Centrum Metodycznego Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej (CMPPP), staramy się udzielić na to pytanie odpowiedzi. Obok informacji o specyfice i skali problemu znajdziecie w nim Państwo analizę przepisów prawnych chroniących ofiary przemocy online i praktyczne informacje, jak z nich korzystać. Omawiane interwencje prawne ilustrowane są przypadkami zgłaszanymi do Helpline.org.pl – programu, w ramach którego świadczymy pomoc w przypadkach przemocy wobec dzieci w Internecie. O tym jak szkoła powinna reagować na przypadki przemocy z użyciem mediów elektronicznych piszą specjalistki z CMPPP. W poradniku prezentujemy również propozycję działań profilaktycznych wypracowanych z toku kampanii „Stop Cyberprzemocy”.

Mam nadzieję, że lektura poradnika „Jak reagować na cyberprzemoc?” pozwoli Państwu zorientować się w problematyce cyberprzemocy. Jeżeli kiedykolwiek będziecie Państwo potrzebowali specjalistycznej konsultacji w tym zakresie, polecam kontakt z konsultantami Helpline.org.pl, pod numerem telefonu 0 800 100 100. Zapraszam również do odwiedzenia serwisu www.dziecokowsieci.pl, gdzie znajdziecie Państwo ofertę edukacyjną oraz wiele artykułów i materiałów multimedialnych dotyczących problematyki cyberprzemocy.

Łukasz Wojtasik

Koordinator Akademii Bezpiecznego Internetu
Fundacji Dzieci Niczyje

Cyberprzemoc

– charakterystyka zjawiska

Łukasz Wojtasik

Poważne zagrożenia dla młodych internautów zazwyczaj kojarzone są z problemem pedofilii lub innymi formami działań dorosłych przeciwko dzieciom. Kwestie te nie tracą niestety na aktualności, jednak w ostatnim czasie, wraz z coraz większą dostępnością nowych mediów dla dzieci i coraz szerszą gamą możliwości jakie media te oferują, poważnym zagrożeniem dla najmłodszych stają się również ich rówieśnicy. Problem określany terminem „cyberbullying” lub coraz popularniejszym w Polsce terminem „cyberprzemoc” zauważony został zaledwie kilka lat temu, jednak bardzo szybko uznany został za poważną kwestię społeczną i przeciwdziałanie mu jest obecnie priorytetem większości programów edukacyjnych poświęconych bezpieczeństwu dzieci w Sieci.

Czym jest cyberprzemoc?

Zjawisko cyberprzemocy najkrócej definiuje się jako przemoc z użyciem technologii informacyjnych i komunikacyjnych. Technologie te to głównie Internet oraz telefony komórkowe. Część definicji ogranicza stosowanie terminu „cyberbullying”, czy „cyberprzemoc” wyłącznie do przemocy rówieśniczej, inne nie stawiają ograniczeń wiekowych, niewątpliwie jednak najczęściej terminów tych używa się właśnie w kontekście przemocy wśród najmłodszych. Podstawowe formy zjawiska to nękanie, straszenie, szantażowanie z użyciem Sieci, publikowanie lub rozsyłanie ośmieszających, kompromitujących informacji, zdjęć, filmów z użyciem Sieci oraz podszywanie się w Sieci pod kogoś wbrew jego woli. Do działań określanych mianem cyberprzemocy wykorzystywane są głównie: poczta elektroniczna, czaty, komunikatory, strony internetowe, blogi, serwisy społecznościowe, grupy dyskusyjne, serwisy SMS i MMS.

W odróżnieniu od „tradycyjnej” przemocy (ang. bullying) zjawisko cyberprzemocy charakteryzuje wysoki poziom anonimowości sprawcy. Ponadto na

znaczeniu traci klasycznie rozumiana „siła”, mierzona cechami fizycznymi czy społecznymi, a atutem sprawcy staje się umiejętność wykorzystywania możliwości, jakie dają media elektroniczne. Charakterystyczna dla problemu szybkość rozpowszechniania materiałów kierowanych przeciwko ofierze oraz ich powszechna dostępność w Sieci sprawiają, że jest to zjawisko szczególnie niebezpieczne. Kompromitujące zdjęcia, filmy czy informacje potrafią zrobić w Internecie bardzo szybką „karierę”, a ich usunięcie jest często praktycznie niemożliwe. Dodatkową uciążliwością dla ofiar cyberprzemocy jest stałe narażenie na atak, niezależnie od miejsca czy pory dnia lub nocy. Kolejną ważną cechą problemu jest stosunkowo niski poziom kontroli społecznej tego typu zachowań. Sytuacja doznawania przez dziecko krzywdy za pośrednictwem mediów elektronicznych jest często trudna do zaobserwowania przez rodziców czy nauczycieli, szczególnie jeżeli mają ograniczoną wiedzę i doświadczenia związane z korzystaniem z mediów elektronicznych.

Historia problemu

Pierwsze doniesienia medialne dotyczące zjawiska przemocy rówieśniczej w Sieci pojawiły się na początku 2000 roku. Były to m.in. przypadek japońskiego ucznia nagranego w krępującej sytuacji w szatni szkolnej kamerą w telefonie komórkowym; sprawa zdjęcia amerykańskiej uczennicy, której fotografia przerobiona została na zdjęcie pornograficzne; czy głośna historia filmu w którym chłopiec z Kanady nieporadnie odgrywa scenę walki z filmu „Gwiezdne Wojny”. Wszystkie te przypadki zyskały rozgłos właśnie dlatego, że upublicznione materiały zrobiły w Sieci bardzo szybką „karierę”, a ofiary poniosły bardzo poważne konsekwencje. W opracowaniach dotyczących początków problemu cyberprzemocy najczęściej przytaczany jest ostatni z wymienionych wyżej przypadków. Film z udziałem kanadyjskiego ucznia nazwanego przez internautów „Star War Kid” zdobył w Sieci olbrzymią popularność przez długi czas pozostając, obok filmów z udziałem Paris Hilton, najczęściej pobieranym plikiem filmowym z Internetu. Jego bohater po załamaniu nerwowym wraz z rodziną zmienił miejsce zamieszkania i przez kilka lat pozostawał pod ścisłą opieką psychiatryczną. Z czasem media coraz częściej przytaczały historie przemocy rówieśniczej w Sieci, kończące się próbami samobójczymi lub nawet samobójstwami. Badania socjologiczne pokazały natomiast, że problem cyberprzemocy to nie tylko jednostkowe spektakularne przypadki, ale codzienne zjawisko wśród dzieci i młodzieży, którego skala, w zależności od przyjętej definicji problemu i metody badawczej, dotyczy od 20% do nawet ponad połowy dzieci i młodzieży.

W Polsce głośno o problemie przemocy rówieśniczej z użyciem mediów elektronicznych zrobiło się wraz z historią gdańskiej gimnazjalistki, która popełniła samobójstwo w efekcie przemocy doznanej ze strony rówieśników. W historii ważną rolę odegrało nagranie kamerą w telefonie komórkowym aktu krzywdzenia dziewczyny. Domniemywano, że groźba upublicznienia zarejestrowanego filmu przyczyniła się do tragicznego finału tej historii.

W ostatnim czasie coraz częściej media przytaczają poważne przypadki cyberprzemocy. Podobnie jak w innych krajach, tak i w Polsce badania pokazują, że przypadki medialne to jedynie mały wycinek powszechnie występującego zjawiska.

Skala problemu

W Polsce problem przemocy rówieśniczej w sieci rozpoznany został na początku 2007 roku przez Fundację Dzieci Niczyje i firmę badawczą Gemius S.A. W toku badań „Przemoc rówieśnicza a media elektroniczne”¹ dzieci pytane były o doświadczenia następujących sytuacji:

- ⇒ Przemoc werbalna w Sieci (wulgarne wyzywanie, poniżanie, ośmieszanie, straszenie, szantaż)
- ⇒ Rejestrowanie filmów i zdjęć wbrew woli dziecka
- ⇒ Publikowanie w Sieci filmów, zdjęć i informacji ośmieszających dziecko
- ⇒ Podszywanie się w Sieci pod dziecko.

Respondenci pytani byli również o ich odczucia i reakcję w danej sytuacji oraz proszeni o próbę określenia sprawcy zdarzenia.

Przemoc werbalna

Aż 52 % internautów w wieku 12–17 lat przyznało, że za pośrednictwem Internetu lub telefonii komórkowej miało do czynienia z **przemocą werbalną** – niemal połowa badanych doświadczyła wulgarnego wyzywania (47%), co piąty poniżania, ośmieszania i upokarzania (21%), a co szósty straszenia i szantażowania (16%). Najbardziej negatywne reakcje towarzyszą przypadkom poniżania – zdenerwowanie (59%), strach (18%) lub wstyd (13%). Jedynie 30% dzieci deklaruje, że taka sytuacja nie robi na nich żadnego wrażenia. Jedynie nieznacznie niższy poziom negatywnych emocji towarzyszy sytuacjom

---

¹ Badanie on-line „Przemoc rówieśnicza a media elektroniczne” styczeń 2007 FDN, Gemius S.A., N=891 internautów w wieku 12–17 lat

straszenia i szantażu w Sieci. Mimo to, blisko połowa dzieci nie informuje nikogo o takich przypadkach. Jedynie co dziesiąte dziecko informuje o takich przypadkach swoich rodziców lub nauczyciela.

Filmy i zdjęcia

Ponad połowa nastoletnich internautów (57%) przyznaje, że była przynajmniej raz obiektem zdjęć lub filmów wykonanych wbrew jej woli. Względnie rzadko (18%) sytuacja taka jest zdarzeniem jednorazowym – w 2/5 przypadków (39%) zdarzenie takie powtarzało się. Zdecydowanie najczęściej autorami takich zdjęć są rówieśnicy – znajomi ze szkoły (87%) lub spoza szkoły (30%). Zdecydowana większość (80%) „niechcianych obrazów” ma niegroźny z pozoru kontekst humorystyczny. Jednakże aż połowa badanych (49%) deklaruje w takich sytuacjach wyraźnie negatywne odczucia. Popularnymi motywami robienia zdjęć/filmów są: złośliwość (21%) oraz popisywanie się przed innymi (17%). Celem co ósmego zdjęcia lub filmu jest ośmieszanie bohatera (12%).

O sytuacjach niechcianych zdjęć i filmów dzieci zazwyczaj nikogo nie informują (54%). Jeżeli zdecydują się komuś opowiedzieć o takiej sytuacji, to są to najczęściej rówieśnicy (24%). Zdecydowanie rzadziej informowani są rodzice (6%).

Kompromitujące materiały

14% internautów w wieku 12–17 lat zgłasza przypadki publikowania w Sieci kompromitujących ich materiałów: informacji (9%) oraz zdjęć lub filmów (5%). W znaczącej większości sytuacje takie ograniczają się do pojedynczego lub kilkukrotnego zdarzenia (po 39% wskazań). Sprawcami są najczęściej rówieśnicy (ze szkoły: 59%, spoza szkoły: 43%), znacznie rzadziej dorośli (10%) czy też znajomi z Internetu (13%). W 15% przypadków informacje, zdjęcia lub nagrania pochodziły od osób obcych lub nie ujawniających swojej tożsamości. Pomimo stosunkowo nieznacznej skali problemu, zasługuje on na szczególną uwagę ze względu na wysoki stopień negatywnych emocji, które towarzyszą ofiarom – zdenerwowanie (66%), wstyd (33%) i strach (12%). Na tle innych form cyberprzemocy, przypadki publikacji kompromitujących materiałów są stosunkowo często zgłaszane osobom dorosłym (rodzice: 13%, pedagodzy: 12%). Jedynie 27% ofiar nikogo nie informuje o takich zdarzeniach.

Podszywanie się

Blisko jedna trzecia dzieci doświadczyła w Sieci sytuacji, w której ktoś się pod nie podszywał. Przeważnie było to pojedyncze przypadki (19%), rzadziej z kilkukrotnymi (8%) lub wielokrotnymi (2%) powtórzeniami. Najczęściej podszywającą się osobą był rówieśnik (ze szkoły: 56%, spoza szkoły: 22%); zdecydowanie rzadziej dorosły (5%) lub znajomy z Internetu (6%). Za aż co piąty przypadek odpowiadały osoby nieznajome (20%). Podszywanie się jest zdecydowanie najbardziej irytującym działaniem spośród analizowanych w tym raporcie. Aż 65% osób zareagowało w takich sytuacjach zdenerwowaniem, tylko co czwarty respondent deklaruje, że nie wywarło to na nim żadnego wrażenia (24%). Przykrość sprawiło to 14% poszkodowanym, a strach wzbudziło u 5% osób.

Przeciwdziałanie cyberprzemocy

Dzieci zazwyczaj nie uświadamiają sobie jak krzywdzące mogą być działania podejmowane on-line, a ofiary cyberprzemocy pozostawione sam na sam z problemem często nie potrafią sobie z nim poradzić. Dlatego bardzo ważną rolę w przeciwdziałaniu cyberprzemocy pełni najbliższe otoczenie dziecka. Rodzice i nauczyciele powinni podejmować działania profilaktyczne oraz szybko interweniować w sytuacji gdy zachodzi podejrzenie, że dziecko jest ofiarą lub sprawcą przemocy w Sieci.

Problem cyberprzemocy coraz częściej jest przedmiotem programów profilaktycznych i kampanii informacyjnych. W Polsce Fundacja Dzieci Niczyje realizuje od stycznia 2008 roku kompleksową akcję społeczną „Stop Cyberprzemocy”² w ramach której prezentowane są w mediach reklamy prasowe, telewizyjne i radiowe zwracające uwagę dorosłych na specyfikę i skalę problemu cyberprzemocy oraz rolę rodziców w zapewnieniu dziecku bezpieczeństwa w Sieci. Drugim ważnym elementem akcji jest propozycja eduka-

² Akcja „Stop Cyberprzemocy” realizowana jest przez FDN we współpracy z Fundacją Grupy TP w ramach kampanii „Dziecko w Sieci” oraz programu Komisji Europejskiej „Safer Internet Plus”

cyjna adresowana do uczniów szkół gimnazjalnych. Ze strony www.dzieckow-sieci.pl nauczyciele gimnazjalni mogą pobrać scenariusze lekcji oraz krótki film prezentujący przypadek cyberprzemocy z perspektywy ofiary, sprawcy oraz świadka.

© Maria.P. - Fotolia.com

Po prezentacji filmu nauczyciele prowadzą zajęcia z czynnym udziałem uczniów (dyskusja, praca w grupach) odwołując się do zaprezentowanej w filmie sytuacji oraz wypowiedzi jego bohaterów.

W celu przeciwdziałania problemowi cyberprzemocy i innym zagrożeniom związanym z korzystaniem przez dzieci z mediów elektronicznych w lutym 2007 roku w ramach kampanii „Dziecko w Sieci” powołany został projekt Helpline.org.pl. Pod adresem www.helpline.org.pl oraz bezpłatnym numerem telefonu 0 800 100 100 mogą uzyskać pomoc zarówno najmłodsi jak i dorośli (rodzice oraz profesjonaliści).

Badania opinii publicznej wskazują na bardzo wysoki poziom zrozumienia wagi problemu przemocy w Sieci – akcję „Stop Cyberprzemocy” za potrzebną uznaje aż 98% dorosłych Polaków.³

---

³ Polacy o kampanii „Stop Cyberprzemocy” TNS OBOP dla FDN, czerwiec 2008

Młodzież w Sieci – podłoże zachowań agresywnych i antyspołecznych

Julia Barlińska

„Dzięki Internetowi zachodzi radykalna zmiana przestrzeni społecznej i kontekstu społecznego, w którym znajduje się jednostka”¹. Efekt ten jest szczególnie silny w przypadku młodych internautów, dla których Internet jest często podstawowym środowiskiem zaspokajania potrzeb społecznych. Poza wieloma pozytywnymi zastosowaniami Sieci – stymulującymi rozwój młodego człowieka, przestrzeń wirtualna w coraz większym stopniu staje się współczesną areną agresji rówieśniczej i cyberprzemocy.

Cyberprzemoc

Cyberprzemoc – przemoc z użyciem technologii informacyjnych i komunikacyjnych wykorzystuje różne funkcje Internetu, jak np.: poczta elektroniczna, czaty, komunikatory, strony internetowe, blogi, serwisy społecznościowe, itd. oraz przyjmuje różne formy: nękanie, straszenie, szantażowanie z użyciem Sieci, publikowanie lub rozsyłanie ośmieszających, kompromitujących zdjęć, filmów oraz podszywanie się w Sieci pod kogoś wbrew jego woli.

W tradycyjnym podejściu do dzieci i młodzieży w Internecie – młodzi internauci byli ukazywani zazwyczaj jako ofiary negatywnych konsekwencji rozwoju technologii informacyjnych. Ostatnie doniesienia medialne oraz zgłoszenia do organizacji specjalizujących się w bezpieczeństwie internetowym (Helpline.org.pl) ukazują nowe spektrum zjawisk funkcjonowania młodych ludzi w Sieci – zachowań agresywnych i antyspołecznych, których młodzi ludzie są nie tylko ofiarami i świadkami, ale przede wszystkim sprawcami.

Ogromny zasięg wirtualnej nagonki wskazuje na konieczność analizy zjawiska cyberprzemocy i poznania jej przyczyn w celu podjęcia skutecznych działań profilaktycznych. Przyczyn występowania zachowań wrogich w Sieci możemy dopatrywać się natomiast w cechach internautów, których większość stanowią młodzi ludzie oraz w specyfice medium, jakim jest Internet.

---

¹ Nowak i Krejtz, 2006, str. 5

E-generacja – młodzież w Sieci

Szereg cech charakterystycznych dla okresu dojrzewania, w interakcji ze środowiskiem Internetu wydaje się sprzyjać łatwości ujawniania wrogich zachowań w Sieci. Takie cechy młodych ludzi, jak np. ograniczona zdolność do przyjmowania perspektywy innej osoby warunkującej wystąpienia empatii w relacji z drugą osobą, nie w pełni ukształtowana zdolność i gotowość do podejmowania refleksji nad sobą i własnym zachowaniem, relatywizm moralny oraz skłonność do testowania granic zasad moralnych mogą potencjalnie nasilać skłonność do agresji w Sieci. Nie bez znaczenia jest także uleganie wpływom norm grupy rówieśniczej często promujących zachowania antyspołeczne na zasadzie prostej opozycji wobec tego, co przekazywane i oczekiwane przez dorosłych. Wpływ rówieśników w Internecie może być znacząco silniejszy z racji braku realnej obecności dorosłych w Sieci – koniecznej dla egzekwowania zachowań zgodnych z powszechnie przyjętymi normami społecznymi. Podsumowując cechy charakterystyczne dla tego wieku rozwojowego sprawiają, że młodzież często poszukuje w Internecie okazji do nieetycznych czy bezmyślnych zachowań.

Cechy Internetu

„Internet ma cechy, które mogą nieomal w każdym wyzwolić pewne formy agresywnych zachowań. Jeśli chcemy obniżyć poziom wrogości w Sieci i sami trzymać się daleko od ringu, musimy wiedzieć, gdzie biją źródła owych kłopotów”². Internet jest czynnikiem silnie modyfikującym zachowania społeczne i leżące u ich źródeł mechanizmy psychologiczne. Specyficzne warunki panujące w Sieci – zapośredniczenie kontaktów przez komputer sprawia, że człowiek inaczej postrzega siebie i innych.

Podstawową własnością interakcji za pośrednictwem Sieci jest anonimowość, która sprawia, że ludzie zachowują się w sposób, w jaki nie zachowaliby się w sytuacji bezpośredniego kontaktu z drugim człowiekiem. Najpierw krzywdzą czy obrażają, a dopiero później zastanawiają się nad tym, co zrobili.

W świetle najnowszych badań anonimowość w Internecie – rozumiana jest dwojako: jako nieidentyfikowalność własna (specyficzny kontekst podmiotowości własnej) oraz nieznanomość (niska dostępność przesłanek na temat uczestnika interakcji)³. Eskalacji zachowań agresywnych sprzyja także skąpa

---

² Wallace, 2005, str. 176

³ Mazurek, 2006

ilość informacji zwrotnych na temat naszych zachowań względem uczestnika interakcji w Sieci.

Anonimowi „Inni” w Internecie

„Osoby istnieją w Internecie w inny sposób niż w społeczeństwie realnym”⁴. Podstawową różnicą jest brak fizycznej obecności w Sieci, i co za tym idzie podstawowego dla komunikacji, kanału niewerbalnego. Kontakt internetowy, z racji wciąż dominującej komunikacji tekstowej oraz uboższego i schematycznego charakteru zastępczych komunikatów niewerbalnych (emotikonki) jest uboższy o łatwo interpretowalne i bezpośrednio komunikaty zawierające informacje zwrotne o samopoczuciu innej osoby tj.: ekspresja mimiczna, gestykulacja, dystans fizyczny, modulacja głosu, kontakt wzrokowy, itp. Komunikaty te w trakcie spotkania twarzą w twarz potencjalnie blokują działania mogące sprawić przykrość drugiej osobie i sprzyjać przerwaniu interakcji. Ponadto, w środowisku Internetu w miejsce fizycznej obecności innych ludzi występuje interfejs komputera, który dodatkowo obciąża zasoby poznawcze utrudniając nam refleksję nad własnym zachowaniem. „Pewne cechy oprogramowania komputera stymulują impulsywność”⁵ – łatwiej jest nacisnąć klawisz „Wyślij”, zanim kolejna, bardziej trzeźwa myśl zdąży przynieść refleksję i powstrzymać nas od wysłania niefortunnej wiadomości.

Reasumując wobec „niewidzialnego” partnera interakcji w Sieci łatwiej zachować się okrutnie, gdyż nie widzimy skutków wyrządzonej krzywdy. Na łatwość angażowania się w zachowania agresywne w Sieci wpływa nie tylko sposób postrzegania innych, ale także percepcja własnej osoby.

Konsekwencje nieidentyfikowalności własnej

„Swoista autonomia cyberprzestrzeni wobec „rzeczywistego świata” jest jednym z fundamentalnych doświadczeń internautów”⁶. Anonimowość pseudonimu sieciowego, bycie niewidocznym dla innych oraz zwiększone poczucie ego z racji samotnego przebywania przed ekranem komputera sprzyjają poczuciu anonimowości w przestrzeni wirtualnej. Skutkuje to brakiem ko-

---

⁴ Nowak i Krejtz, 2006, str. 6

⁵ Wallace, 2005, str. 168

⁶ Mazurek, 2006, str. 87

© sonya etchison - Fotolia.com

nieczności dbania o autoprezentację i opinie innych ludzi. Ponadto w indywidualistyczno-anarchistycznej kulturze Internetu wiele zakazów powstrzymujących wrogie zachowania nie obowiązuje, co dodatkowo sprzyja łatwiejszemu usprawiedliwianiu niebezpiecznych, nieodpowiedzialnych i

krzywdzących czynów. Sprawia to, iż w wirtualnej przestrzeni ludzie robią bądź mówią rzeczy, których nie zrobiliby lub nie powiedzieli w realnym kontekście społecznym. Zjawisko to, nazwane internetowym efektem odhamowania⁷, polega na braku odczuwania ograniczeń – „hamulców” charakterystycznych dla kontaktów bezpośrednich. Czynniki hamujące zachowania nieaprobowane tracą swoją siłę, co może sprzyjać cyberprzemocy.

Wrażenie anonimowości i pewnej nierealności w Internecie, jest jednak iluzją. Pozorność nieidentyfikowalności dowiodły już niejednokrotnie skuteczne reakcje organów ścigania na przestępstwa internetowe – także w sytuacjach cyberprzemocy. Natomiast realności konsekwencji zachowań w przestrzeni wirtualnej najpełniej dowodzą cierpienia ofiar cyberprzemocy.

W wyniku rozwoju nowoczesnych technologii zasada szacunku w relacjach z innymi nabrała nowego wymiaru – dotyczy także relacji wirtualnych. Aby móc skutecznie zasady szacunku przestrzegać, młodzi ludzie oprócz poznawania możliwości Internetu powinni uczyć się także o związanych z nim zagrożeniach – w tym specyfice kontaktów zapośredniczonych przez Internet nasilających potencjalnie zachowania antyspołeczne.

---

⁷ Joinson, 2003

Bibliografia

- Bjørnstad, T., Ellingsen, T. (2005). *Onlinres. A report about youth and the Internet. SAFT*
- Carr, J. (2005). *Internet a wykorzystywanie seksualne dzieci i pornografia dziecięca. Dziecko krzywdzone – teoria, badania, praktyka. Zagrożenia dzieci w Internecie*, 13, str. 11–27
- Clarke, D. (2005). *Zachowania prospołeczne i antyspołeczne*. Gdańsk: GWP
- Gołąb, A., Reykowski J. (1985). *Studia nad rozwojem standardów ewaluacyjnych: zmiany w motywacji zachowań prospołecznych*. Wrocław: Ossolineum
- Jarymowicz, M. (red.). (2001). *Pomiędzy afektem a intelektem poszukiwania empiryczne*. Warszawa: Wydawnictwo Instytutu Psychologii PAN
- Joinson, A. N. (2003). *Understanding the Psychology of Internet behavior*. New York: Palgrave Macmillan
- Mazurek, P. (2006). *Anatomia internetowej anonimowości*, w: D. Batorski, M. Marody, A. Nowak (red.), *Spółeczna przestrzeń internetu* (str. 79–90). Warszawa: Wydawnictwo Szkoły Wyższej Psychologii Społecznej „Academia”
- Nowak, A., Krejtz, K. (2006). *Internet z perspektywy nauk społecznych*, w: D. Batorski, M. Marody, A. Nowak (red.), *Spółeczna przestrzeń internetu* (str. 5–19). Warszawa: Wydawnictwo Szkoły Wyższej Psychologii Społecznej „Academia”
- Patchin, J.W., Hinduja, S. (2007). *Cyberbullying: An Exploratory Analysis of Factors Related to Offending and Victimization, Deviant behavior*
- Piaget, J. (1966). *Studia z psychologii dziecka*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwa Naukowe
- Palmer, T. (2005). *Ciemna strona Internetu – ofiary pornografii dziecięcej. Dziecko krzywdzone – teoria, badania, praktyka. Zagrożenia dzieci w Internecie*, 13, str. 28–44.
- Vasta, R., Haith Marshall, M., Miller Scott, A. (red.). (1995). *Psychologia dziecka*. Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne
- Wallace, P. (2005). *Psychologia Internetu*. Poznań: Dom Wydawniczy Rebis
- Willard, N. E. (2007). *Cyberbullying and Cyberthreats. Responding to the Challenge of Online Social Aggression, Threats, and Distres*. Eugene: Center for Safe and Responsible Internet Use
- Wojciszke, B., Baryła, W. (2002). *Potoczne rozumienie moralności*, w: M. Lewicka. (red.), *Jednostka i społeczeństwo. Podejście psychologiczne* (str. 49–66). Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne

- Wojtasik, Ł. (2005). *Wykorzystywanie seksualne dzieci w Internecie – perspektywa krajowa. Dziecko krzywdzone – teoria, badania, praktyka. Zagrożenia dzieci w Internecie*, 13, str. 6–10
- Zajac, J.M. (2006). *Zapośredniczone kontakty społeczne w sytuacjach zadaniowych*. w: Ł. Jonak, P. Mazurek, M. Olcoń, A. Przybylska, A. Tarkowski, J.M. Zajac, (red.), *Re: internet – społeczne aspekty medium* (str. 153–174). Warszawa: Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne

Źródła on-line:

- Domaszewski, Z. (2007). *Cyberbullying: Plaga internetowej przemocy*. Pobrano 6 września 2007, z <http://gospodarka.gazeta.pl/gospodarka/1,42904,3901940.html>
- Gemius; Fundacja Dzieci Niczyje (2007). *Przemoc rówieśnicza a media elektroniczne*. Pobrano 4 marca 2007, z http://www.saferinternet.pl/raporty/przemoc_rowiesnicza_a_media_elektroniczne.html
- Livingstone, Bober, (2005). *UK Children Go Online. Final report of key project findings*. Pobrano 6 lutego 2006, z <http://personal.lse.ac.uk/bober/UKCGOfinalReport.pdf>
- Strzelecka, M. (2007). *Kłamstwa Internetu*. *Gazeta Wyborcza*, Pobrano 24 lipca 2007, z http://www.saferinternet.pl/wiadomosci_z_prasy/klamstwa_internetu.html

---

Psychologiczne aspekty cyberprzemocy

Katarzyna Fenik

Do Helpline.org.pl w czasie pierwszego roku jego działania wpłynęło ponad 500 zgłoszeń związanych z cyberprzemocą – to prawie 1/3 wszystkich zgłoszeń wymagających podjęcia interwencji przez konsultantów. Za pomocą poczty e-mail (helpline@helpline.org.pl), czatu (na stronie www.helpline.org.pl), telefonu (0 800 100 100, w godz. 11–16) dzieci, ich rodzice oraz profesjonaliści konsultują się z Helpline.org.pl w sytuacjach zagrożenia bezpieczeństwa dzieci w Internecie. Zgłoszenia do Helpline.org.pl dają wiedzę o zjawisku cyberprzemocy, reakcjach ofiar, sprawców i potrzeb związanych z interwencją.

Jak rozumieć cyberprzemoc?

Jeśli młody człowiek podejmuje działania o charakterze cyberprzemocy ośmieszając, nękając czy poniżając innego, jego zachowanie godzi w społeczną zasadę, która mówi, że należy szanować innych.

Motywacja do stosowania cyberprzemocy przez młodych ludzi związana jest z czynnikami rozwojowymi. Chcąc zrealizować potrzebę przynależności dążą do tego, by być atrakcyjnym dla grupy lub silnej postaci w grupie. Potrzeba akceptacji przez rówieśników lub ze strony silnej i/lub atrakcyjnej jednostki w grupie powoduje, iż młody człowiek nie uruchamia swojej oceny moralnej, tylko naśladuje działania grupy lub jednostki, nawet jeśli łamią one społecznie akceptowane normy.

Helpline.org.pl jest wspólnym projektem Fundacji Dzieci Niczyje i Fundacji Grupy TP. Celem Helpline.org.pl jest pomoc dzieciom i młodzieży w sytuacjach zagrożenia w Internecie. Konsultanci helpline'u udzielają porad także rodzicom, opiekunom i osobom pracującym zawodowo z dziećmi i młodzieżą.

Helpline.org.pl działa w dni powszednie w godzinach od 11 do 16. Kontakt z konsultantami jest możliwy:

- pod bezpłatnym numerem telefonu 0 800 100 100,
- za pośrednictwem livechat'u z poziomu strony www.helpline.org.pl,
- za pomocą e-maila helpline@helpline.org.pl.

Projekt współfinansowany jest przez Komisję Europejską w ramach Safer Internet.

Innym ważnym czynnikiem sterującym zachowaniem młodych ludzi jest obawa przed byciem ofiarą. Aby nie zostać ofiarą, przyjmuje się rolę sprawcy. Sprawca ma siłę, moc, nie boi się, budzi poczucie zagrożenia u innych.

Doświadczenie cyberprzemocy w życiu dziecka

Dziecko – ofiara przemocy wirtualnej to często ofiara wcześniejszej przemocy rówieśniczej – osoba wyróżniająca się czymś na tle grupy, w jakiś sposób inna.

Młodzi ludzie oceniają siebie według wartości nadanej przez grupę, której są członkami – klasę, forum, portal społecznościowy. Osoba wyśmiewana przez grupę lub przez znaczącego członka grupy przeżywa wstyd i upokorzenie. Czuje koncentrację uwagi na sobie – w czasie gdy atakują ją rówieśnicy, a także w sytuacji interwencji nauczycieli. Przeżywa to jako stygmatyzację i potwierdzenie bycia ofiarą – kimś słabym, samotnym, innym niż wszyscy.

Doświadczenie przemocy rówieśniczej w życiu dziecka to nagromadzenie silnych, bardzo trudnych uczuć i myśli. Dziecko skrzywdzone w wyniku działań rówieśników odczuwa silną izolację od grupy, poczucie osamotnienia, niejednokrotnie rozpacz. Grupa rówieśnicza, która jest w okresie adolescencji najważniejszą grupą odniesienia, krzywdzi. Ofiara czuje więc, że jest poza grupą. W takiej sytuacji często pojawia się chęć powstrzymania sprawcy, cofnięcia czasu, aby krzywdzenie nigdy nie miało miejsca. Dziecko przeżywa skrajne emocje, bo wie, że niemożliwe jest cofnięcie czasu – zawężenie sytuacyjne emocji dziecka często jest przyczyną myśli i prób samobójczych. Cyberprzemocy towarzyszy upublicznienie aktu nękania – w tej sytuacji ofiara ma potrzebę zniknięcia, schowania się.

Dziecko – jako sprawca cyberprzemocy

Sprawcą cyberprzemocy często bywa osoba, która ma niskie kompetencje społeczne – nie jest w stanie za pomocą sobie dostępnych, społecznie akceptowanych metod komunikacji zwrócić na siebie uwagę, której potrzebuje i zrealizować ważnych dla siebie potrzeb. Chce być dowartościowana przez grupę, zwrócić na siebie uwagę natychmiast – nie umie bowiem odraczać gratyfikacji.

Ważnym aspektem stosowania cyberprzemocy jest też poczucie anonimowości w Sieci, rozumiane przez sprawcę jako bezkarność.

Jak dzieci wyrażają potrzeby związane z interwencją?

Potrzeby dzieci wyrażane przy zgłoszeniach dotyczących cyberprzemocy to zazwyczaj w przypadku ofiary – „cofnąć czas”, „jak najszybciej usunąć te treści”, a sprawcy – „jakoś to odkręcić”.

Warto pamiętać, że ofiara, sprawca, świadek potrzebują reakcji dorosłych na każde zachowanie o charakterze cyberprzemocy!

Każde dziecko, które doświadczało cyberprzemocy – ofiara, sprawca i świadek potrzebują reakcji ze strony dorosłych. Muszą usłyszeć, że cyberprzemoc jest krzywdzeniem kogoś. Nie jest żartem działanie, które powoduje czyjeś cierpienie. Dorośli powinni także informować o konsekwencjach, które grożą sprawcom przemocy oraz sugerować reakcje ze strony dzieci – świadków sytuacji.

Ze zgłoszeń cyberprzemocy do Helpline.org.pl:

Chłopiec, który jest ofiarą cyberprzemocy ze strony kilku chłopców w szkole pisze o swojej desperacji – włamując się na strony internetowe usuwa wpisy dotyczące jego osoby (zwłaszcza imienia):

„...Może to dlatego, że mam takie głupie imię, no bo kto nazywa się Zygmunt jak ma 15 lat!!! Może coś wymyślicie – siedziałem cały tydzień i usuwałem wszystkie te wpisy. Mam już gdzieś, że robię coś złego”.

Dziewczynka, która prowadziła blog (internetowy pamiętnik z możliwością zostawiania komentarza przez czytelników) opisywała swoje pierwsze zauroczenie nauczycielem angielskiego. Koleżanka upubliczniła te informacje w klasie, wyśmiewając jej uczucia. Mama Karoliny pracuje za granicą, dziewczynka przeżywa rozstanie z nią, osamotnienie i brak zrozumienia ze strony innych. Wielokrotnie mama zwracała uwagę dziewczynce, żeby nie pisała wszystkiego co myśli – „jak na spowiedzi”, bo ktoś może wykorzystać jej ufność i otwartość:

„Pewnie dzwonię za późno i też już nie możecie nic zrobić, mój świat się skończył. Gdyby mama tu była i wiedziała... Zresztą i tak byłaby moja wina. Tyle razy mówiła, że to nie spowiedź...”.

16-letni Wiktor opublikował na portalu społecznościowym swoje krytyczne uwagi dotyczące nauczycieli. Kolega, który próbował go sobie podporządkować, namawiając do kłamania w jego obronie i dokonywania wspólnych kradzieży zemścił się na nim za odmowę przekazując nauczycielom zapisy. Wiktor został zawieszony w prawach ucznia. Napisał do Helpline.org.pl:

„Jezu!!! Gdybym wiedział, że trzeba przytakiwać – pewnie bym inaczej skończył. Czemu się na mnie uwzięli!? Przecież wszyscy gadają na nauczycieli...”

Znany na swoim osiedlu jako bardzo dobry piłkarz – 14-letni Piotrek – dał swoje nagie zdjęcie dziewczynie. Po rozstaniu wykorzystwała zdjęcie – wstawiła je do serwisu, w którym można umieszczać zdjęcia, bez zgody i wiedzy. Przekazała link do tego miejsca w Internecie koleżankom i kolegom Piotrka. Chłopiec kontaktował się z Helpline.org.pl kilka razy, wstydząc się zgłosić nam sprawę – w końcu napisał:

„Zdecydowałem się to zgłosić. Wstyd mi strasznie, ale dajcie to na policję; i tak wszyscy widzieli moje zdjęcie, wszyscy, którzy mnie znają na osiedlu”.

Prawna ochrona dzieci przed cyberprzemocą. Analiza przepisów prawnych. Doświadczenia Helpline.org.pl

Justyna Podlewska, Weronika Sobierajska

Niniejszy artykuł jest opisem działań, doświadczeń i porad prawnych Helpline.org.pl – zespołu powołanego do przeciwdziałania i powstrzymywania przemocy wobec dzieci i młodzieży przy użyciu Internetu i telefonii komórkowej. Najważniejsze i najczęściej występujące formy przemocy w Internecie zostaną omówione w aspekcie prawnym. Liczne formy cyberprzemocy zostały podzielone na pięć głównych kategorii. Poniżej znajduje się krótka charakterystyka poszczególnych kategorii oraz przykłady otrzymywanych przez zespół Helpline.org.pl zgłoszeń w zakresie każdej z nich. Każda z kategorii oparta jest również krótkim komentarzem prawnika oraz konsultanta zespołu Helpline.org.pl.

Mimo, iż w chwili obecnej polskie prawo nie zapewnia w pełni skutecznej ochrony małoletnich przed cyberprzemocą, to wykorzystując istniejące regulacje prawne można w pewnym zakresie chronić małoletnie ofiary przemocy w Internecie.

W przypadku cyberprzemocy dostępne są dwie drogi ochrony prawnej: **karna** i **cywilna**. Jest to istotne rozróżnienie ze względu na fakt, iż mnogość możliwości działań przemocowych przy użyciu nowych technologii powoduje, że przestępstwa zawarte w kodeksie karnym nie obejmują ich swoim zakresem. W związku z tym, w niektórych przypadkach, niemożliwe jest skierowanie sprawy do postępowania karnego (zgłoszenia jako przestępstwa). W takich sytuacjach konieczne jest posłużenie się drogą cywilną, czyli drogą roszczeń odszkodowawczych.

Należy pamiętać, że:

- ⇒ w przypadku cyberprzemocy w stosunku do dzieci, czyli osób poniżej 18 r.ż., wszystkie działania prawne realizują rodzice lub opiekunowie prawni. Nie jest możliwe dochodzenie odpowiedzialności prawnej dziecka pokrzywdzonego cyberprzemocą bez współpracy z rodzicami.

- ⇒ Niezależnie od formy cyberprzemocy, jeżeli podejrzewamy, że sprawcą cyberprzemocy jest osoba poniżej 17 r.ż., działania w sprawie realizuje sąd rodzinny i nieletnich, właściwy ze względu na miejsce pobytu ewentualnego sprawcy cyberprzemocy. Tam należy złożyć informację o doświadczanej przez dziecko cyberprzemocy.
- ⇒ Jeżeli zgłosimy przestępstwo, a policja i prokuratura rozpoczną postępowanie, dziecko jako pokrzywdzony jest jednocześnie świadkiem przestępstwa i w związku z tym będzie przesłuchiwane.
- ⇒ W polskim prawie istnieje obowiązek zawiadomienia o przestępstwie. Każdy, dowiedziawszy się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu, ma społeczny obowiązek zawiadomić o tym prokuratora lub policję. Instytucje państwowe i samorządowe, które w związku ze swą działalnością dowiedziały się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu, są obowiązane niezwłocznie zawiadomić o tym prokuratora lub policję (art. 304 § 1 i 2 k.p.k.). W przypadku cyberprzemocy przestępstwami ściganymi z urzędu są: włamania, groźby: karalna i bezprawna. Jeżeli posiada się wiedzę o tych przestępstwach należy zawiadomić policję lub prokuraturę.

Poniżej znajduje się krótki komentarz do najczęściej występujących form cyberprzemocy, przedstawiający możliwości działania oraz sposoby dochodzenia odpowiedzialności prawnej sprawcy.

1. Naruszenie dóbr osobistych, a w szczególności nazwiska lub pseudonimu i wizerunku oraz czci

◆ Naruszenie wizerunku:

Działania:

- Upublicznianie wizerunku, nazwiska, pseudonimu osoby bez zgody, bez wiedzy lub wbrew woli ich właściciela.

Formy:

- Umieszczenie zdjęcia lub filmu przedstawiającego kogoś na stronie internetowej, na blogu, w serwisie społecznościowym itp.
- Rozesłanie zdjęcia przedstawiającego kogoś lub filmiku z czyjś udziałem e-mailem, telefonem komórkowym.

Jak prawo chroni dzieci:

Konstytucja

Art. 47.

Każdy ma prawo do ochrony prawnej życia prywatnego, rodzinnego, czci i dobrego imienia oraz do decydowania o swoim życiu osobistym.

Konwencja o Prawach Dziecka

Art. 8.

1. Państwa-Strony podejmują działania mające na celu poszanowanie prawa dziecka do zachowania jego tożsamości w tym obywatelstwa, nazwiska, stosunków rodzinnych zgodnych z prawem, z wyłączeniem bezprawnych ingerencji.
2. W przypadku, gdy dziecko zostało bezprawnie pozbawione części lub wszystkich elementów swojej tożsamości, Państwa-Strony okażą właściwą pomoc i ochronę w celu jak najszybszego przywrócenia jego tożsamości.

Kodeks cywilny

Art. 23.

Dobra osobiste człowieka, jak w szczególności zdrowie, wolność, cześć, swoboda sumienia, nazwisko lub pseudonim, wizerunek, tajemnica korespondencji, nietykalność mieszkania, twórczość naukowa, artystyczna, wynalazcza i racjonalizatorska, pozostają pod ochroną prawa cywilnego niezależnie od ochrony przewidzianej w innych przepisach.

Art. 24.

- § 1. Ten, czyje dobro osobiste zostaje zagrożone cudzym działaniem, może żądać zaniechania tego działania, chyba, że nie jest ono bezprawne. W razie dokonanego naruszenia może on także żądać, ażeby osoba, która dopuściła się naruszenia, dopełniła czynności potrzebnych do usunięcia jego skutków, w szczególności ażeby złożyła oświadczenie odpowiedniej treści i w odpowiedniej formie. Na zasadach przewidzianych w kodeksie może on również żądać zadośćuczynienia pieniężnego lub zapłaty odpowiedniej sumy pieniężnej na wskazany cel społeczny.
- § 2. Jeżeli wskutek naruszenia dobra osobistego została wyrządzona szkoda majątkowa, poszkodowany może żądać jej naprawienia na zasadach ogólnych.
- § 3. Przepisy powyższe nie uchybiają uprawnieniom przewidzianym w innych przepisach, w szczególności w prawie autorskim oraz w prawie wynalazczym.

Przykłady

⇒ *Ktoś na naszej klasie założył konto i się pode mnie podszył i tam są moje zdjęcia z różnych wycieczek szkolnych i z basenu. Te zdjęcia są okropne! Wszyscy je oglądają i teraz śmieją się ze mnie. A w danych napisali, że jestem chętna i takie okropne rzeczy. Bardzo się wstydzę...*

⇒ *Dzwoniłam do Was w sprawie rzucenia do Internetu mojego nagiego zdjęcia na serwis fotka.pl. Zrobił to chyba mój chłopak, bo tylko on miał to zdjęcie. A zerwaliśmy i teraz on się mści...*

Jedną z najpopularniejszych form cyberprzemocy zgłaszanych w Helpline.org.pl jest wykorzystywanie czyjegoś wizerunku. Mowa tu o sytuacji, gdy przedstawiające kogoś zdjęcie

© geewhiz - Fotolia.com

lub filmik z czymś udziałem staje się narzędziem przemocy rówieśniczej. W posiadanie owych zdjęć i filmików przesładowcy mogą wchodzić na dwa sposoby: mogą sami je wykonać (najczęściej bez wiedzy i zgody, a czasem wbrew woli danych osób) lub zdobyć je poprzez skopiowanie z jakiegoś miejsca w Internecie. Młodzi internauci nieświadomi zagrożenia wiążącego się z umieszczeniem swoich zdjęć w Internecie często na różnych portalach społecznościowych, fotoblogach i w miejscach tym podobnych udostępniają do oglądania ich dziesiątki. Tak zdobyte materiały są później umieszczane w Internecie np. na specjalnie stworzonych profilach, kontaktach czy blogach, często opatrzone są niechcianymi i niemiłymi dla właściciela wizerunku komentarzami. Posiadanie materiałów takich jak zdjęcie czy film otwiera również furtkę do szeregu działań, mających na celu ośmieszenie dziecka.

Komentarz prawnika

W przypadku bezprawnego użycia wizerunku, imienia i nazwiska lub pseudonimu dziecka mamy do czynienia z naruszeniem jego dóbr osobistych. Drogą ochrony prawnej jest droga cywilna. Jeżeli sprawcą jest osoba pełnoletnia możemy w imieniu naszego dziecka domagać się zaniechania naruszenia, usunięcia skutków naruszenia, a także zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę lub zapłaty odpowiedniej sumy na wskazany cel społeczny.

Uprawnienie to realizujemy przez sformułowanie pozwu do sądu cywilnego, właściwego **dla miejsca zamieszkania pozwanego**, czyli sprawcy naruszenia dóbr lub **dla miejsca dokonania naruszenia**. Oznacza to, że musimy dokładnie wiedzieć kim jest naruszający i gdzie mieszka, ponadto należy udowodnić naruszenie dóbr. Od pozwu należy wnieść opłatę,

w przypadku spraw dotyczących dóbr osobistych, wysokość tej opłaty kształtuje się w granicach od 30 do 600 zł.

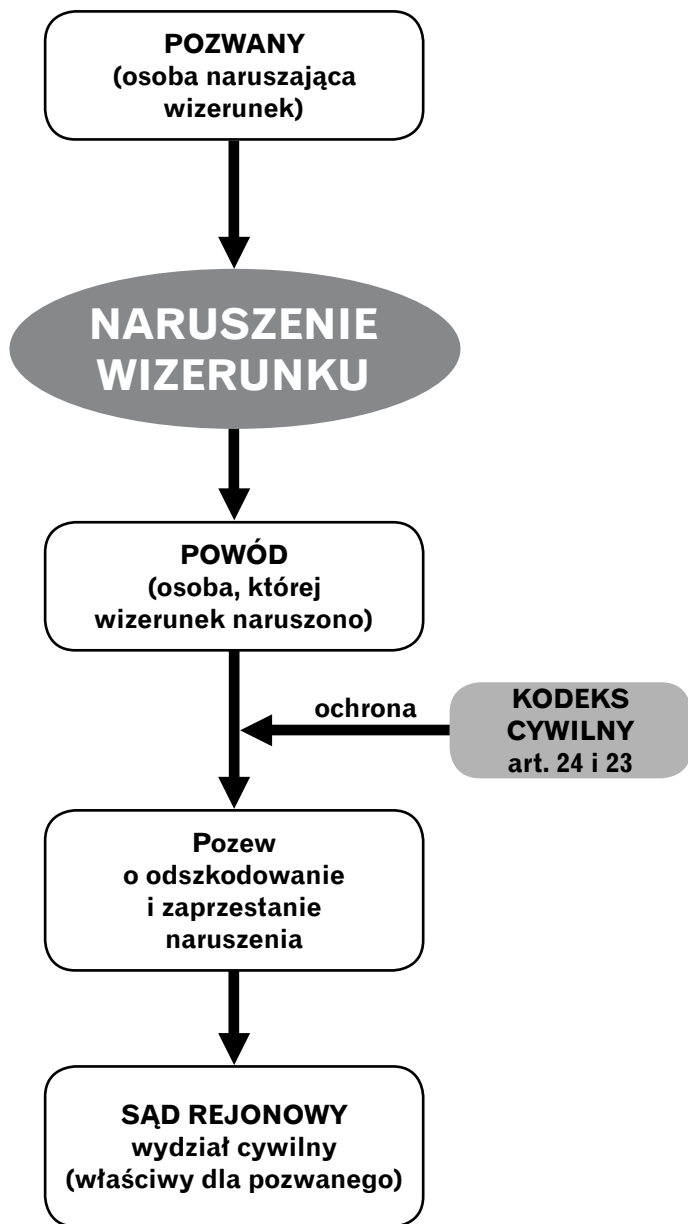

© ABC photos - Fotolia.com

Pozew powinien obejmować następujące elementy:

1. Określenie sądu do którego jest kierowany (Sąd Okręgowy, Wydział Cywilny w .....)
2. Dokładne oznaczenie stron i przedstawicieli ustawowych wraz z danymi obejmującymi miejsce zamieszkania.
4. Nazwę pisma – pozew o ochronę dóbr osobistych oraz o zapłatę kwoty ..... zł.
5. Określenie żądania pozwu oraz przytoczenie okoliczności, dowodów uzasadniających to żądanie.
6. Podpisy powoda, ewentualnie przedstawiciela ustawowego.
7. Wymienienie załączników. (Patrz wzór nr 1 str. 48)

Szczególnym rodzajem naruszenia wizerunku jest opublikowanie w Internecie zdjęcia lub filmu przedstawiającego nagie dziecko. W przypadku tym, co prawda mamy do czynienia z naruszeniem wizerunku, należy jednak podkreślić, że opublikowanie w Internecie, w jakiegokolwiek formie, zdjęcia nagości dziecka (osoby poniżej 18 r.ż.) jest także przestępstwem rozpowszechniania pornografii z udziałem małoletniego

Schemat 1. Procedura postępowania w sprawie naruszenia wizerunku.

z art.202 § 3 kk „kto w celu rozpowszechniania produkuje, utwala lub sprowadza, przechowuje lub posiada albo rozpowszechnia lub publicznie prezentuje treści pornograficzne z udziałem małoletniego albo treści pornograficzne związane z prezentowaniem przemocy lub postugiwaniem się zwierzęciem, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8”. Jest to przestępstwo ścigane z urzędu, zatem należy zgłosić je w formie zawiadomienia o przestępstwie do prokuratury.

◆ **Naruszenie czci (zniesławienie, znieważenie)**

Działania:

- Wszelkie zachowania uwłaczające czyjejs godności, stanowiące przejaw lekceważenia oraz pogardy.
- Znieważenie drugiej osoby w Internecie lub przy użyciu innych technologii komunikacyjnych.
- Pomówienie (oszczerstwo) o takie postępowanie lub właściwości, które mogą daną osobę poniżyć w opinii publicznej.
- Użycie wizerunku osoby w celu jej ośmieszenia, upokorzenia.
- Wypowiadanie pod adresem pokrzywdzonego znieważających go wulgaryzmów lub epitetów.

Formy:

- Umieszczenie wizerunku osoby w celu jej ośmieszenia np. na stronie internetowej, na blogu, w serwisie społecznościowym, rozestanie e-mailem lub za pomocą telefonu komórkowego.
- Umieszczanie w Internecie lub przesyłanie drogą e-mailową, przy użyciu komunikatorów, serwisów społecznościowych, za pomocą telefonu komórkowego itp. obrażających kogoś treści i opinii.
- Tworzenie kompromitujących i ośmieszających stron internetowych, blogów, fałszywych kont i profili w serwisach społecznościowych.
- Rozsyłanie drogą e-mailową lub przy pomocy telefonu komórkowego różnego rodzaju kompromitujących materiałów.

Konwencja o Prawach Dziecka

Art. 8.

1. Państwa-Strony podejmują działania mające na celu poszanowanie prawa dziecka do zachowania jego tożsamości, w tym obywatelstwa, nazwiska, stosunków rodzinnych, zgodnych z prawem, z wyłączeniem bezprawnych ingerencji.

2. W przypadku, gdy dziecko zostało bezprawnie pozbawione części lub wszystkich elementów swojej tożsamości, Państwa-Strony okażą właściwą pomoc i ochronę w celu jak najszybszego przywrócenia jego tożsamości.

Kodeks karny

Art. 212.

§ 1. Kto pomawia inną osobę, grupę osób, instytucję, osobę prawną lub jednostkę organizacyjną nie mającą osobowości prawnej o takie postępowanie lub właściwości, które mogą poniżyć ją w opinii publicznej lub narazić na utratę zaufania potrzebnego dla danego stanowiska, zawodu lub rodzaju działalności, podlega grzywnie, karze ograniczenia albo pozbawienia wolności do roku.

§ 2. Jeżeli sprawca dopuszcza się czynu określonego w § 1 za pomocą środków masowego komunikowania, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 3. W razie skazania za przestępstwo określone w § 1 lub 2 sąd może orzec nawiązkę na rzecz pokrzywdzonego, Polskiego Czerwonego Krzyża albo na inny cel społeczny wskazany przez pokrzywdzonego.

§ 4. Ściganie przestępstwa określonego w § 1 lub 2 odbywa się z oskarżenia prywatnego.

Art. 216.

§ 1. Kto znieważa inną osobę w jej obecności albo choćby pod jej nieobecność, lecz publicznie lub w zamiarze, aby zniewaga do osoby tej dotarła, podlega grzywnie albo karze ograniczenia wolności.

§ 2. Kto znieważa inną osobę za pomocą środków masowego komunikowania, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.

§ 3. Jeżeli zniewagę wywołało wyzywające zachowanie się pokrzywdzonego albo jeżeli pokrzywdzony odpowiedział naruszeniem nietykalności cielesnej lub zniewagą wzajemną, sąd może odstąpić od wymierzenia kary.

§ 4. W razie skazania za przestępstwo określone w § 2 sąd może orzec nawiązkę na rzecz pokrzywdzonego, Polskiego Czerwonego Krzyża albo na inny cel społeczny wskazany przez pokrzywdzonego.

§ 5. Ściganie odbywa się z oskarżenia prywatnego.

Przykłady:

⇒ *Dostałam wczoraj link do takiego filmiku na youtube. Moja koleżanka napisała mi że dużo osób ode mnie ze szkoły dostało na GG taki link. A na tym filmiku jest jak jedna dziewczyna od nas*

ze szkoły robi siku. Jest mi jej bardzo szkoda. Czy mogę jej jakoś pomóc?

⇒ *Podobno jedna dziewczyna umieściła na swoim blogu opowieść o mnie. Píše tam nieprawdziwe rzeczy, które mnie obrażają, a najgorsze jest, że podaje tam moje dane i mój nr GG, żeby inni mogli mi pisać jaka jestem głupia...*

Dla dzieci, zwłaszcza tych nastoletnich, niezwykle ważną rolę odgrywa wygląd oraz pozycja w grupie społecznej. Osoby w tym wieku często nie potrafią zachowywać zdrowego dystansu do mankamentów swojej urody czy swoich ograniczeń. Zabiegając o akceptację wśród rówieśników szukają samoakceptacji. Dlatego też ogromnie krzywdzące są dla młodych ludzi sytuacje ośmieszania ich w oczach zarówno ich kolegów jak i osób dorosłych. Naśmiewanie się z czyichś wad takich jak otyłość czy trądzik, przezywanie kogoś, wymyślanie nieprawdziwych, kompromitujących historii na czyjś temat, to często występujące w szkole formy przemocy psychicznej. Umieszczenie jednak takich treści w cyberprzestrzeni stwarza w dzieciach poczucie globalności ich upokorzenia, a jednocześnie potęguje ich rozpacz w związku z bezradnością wobec tych praktyk. W związku z bardzo dużą wrażliwością dzieci wobec tego rodzaju form krzywdzenia, nie można ich lekceważyć pomimo, że czasem wydają się nam dorosłym mało szkodliwe czy wręcz absurdalne.

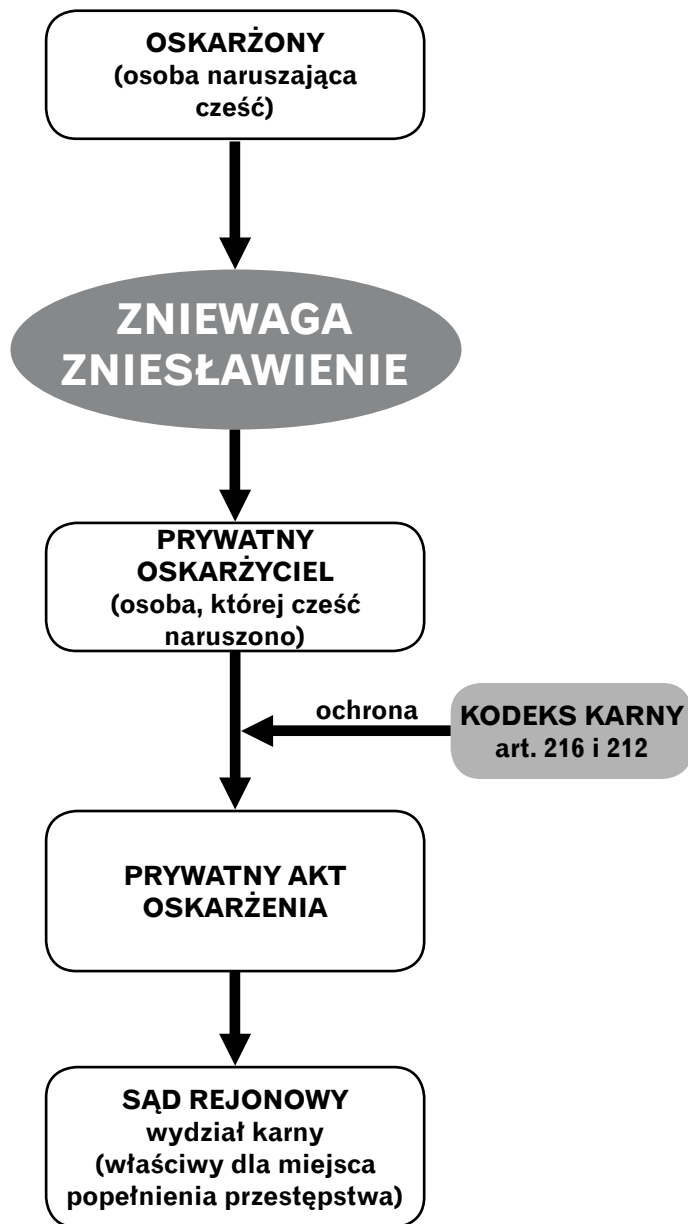
Komentarz prawnika

Opisane powyżej formy cyberprzemocy można określić jako przestępstwo zniewagi lub zniewagi opisane w kodeksie karnym. Zatem w tym przypadku do ochrony dziecka wykorzystać należy drogę karną.

Podkreślić należy, że oba te przestępstwa są prywatnoskargowe, co oznacza, że osoba pokrzywdzona lub jej przedstawiciel prawny muszą sformułować prywatny akt oskarżenia i złożyć go w sądzie rejonowym, wydziale karnym właściwym ze względu na miejsce popełnienia przestępstwa.

W tym przypadku należy również mieć wiedzę o tym, kto jest sprawcą przestępstwa, a także posiadać jego dokładne dane oraz dowody popełnionego przestępstwa. Dowodami w tego rodzaju sprawie mogą być materiały z Internetu zgrane na płytę lub inny nośnik, ewentualnie wydrukowane, z podaniem adresów danych stron internetowych, na których były prezentowane. Dowodem mogą być również zeznania świadków, którzy słyszeli lub widzieli okoliczności nagrania i samo nagranie.

Jeżeli sprawcą cyberprzemocy jest osoba poniżej 17 roku życia, działania w sprawie realizuje sąd rodzinny i nieletnich – tam składamy zawiadomienie o czynie zabronionym. (Patrz wzór nr 2 str. 51)

Schemat 2. Procedura postępowania w przypadku zniewagi i zniesławienia.

2. Włamania

Działania:

- Włamanie do miejsca w Internecie strzeżonego hasłem lub innym zabezpieczeniem.

Formy

- Włamania na:
  - konto e-mailowe,
  - profil w serwisie społecznościowym,
  - na bloga,
  - inne miejsce strzeżone hasłem lub innym zabezpieczeniem w celu uzyskania jakichś informacji.
- Włamanie (jak wyżej) oraz wprowadzanie zmian typu: zmiana hasła, dokonanie zmian w treści czy w wyglądzie strony/profilu, dodanie lub usunięcie zdjęć, niszczenie, uszkodzanie.

Jak prawo chroni dzieci:

Konwencja o Prawach Dziecka

Art. 16.

1. Żadne dziecko nie będzie podlegało arbitralnej lub bezprawnej ingerencji w sferę jego życia prywatnego, rodzinnego lub domowego czy w korespondencję ani bezprawnym zamachom na jego honor i reputację.
2. Dziecko ma prawo do ochrony prawnej przeciwko tego rodzaju ingerencji lub zamachom.

Kodeks karny

Art. 267.

- § 1. Kto bez uprawnienia uzyskuje informację dla niego nie przeznaczoną, otwierając zamknięte pismo, podłączając się do przewodu służącego do przekazywania informacji lub przełamując elektroniczne, magnetyczne albo inne szczególne jej zabezpieczenie, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.
- § 2. Tej samej karze podlega, kto w celu uzyskania informacji, do której nie jest uprawniony, zakłada lub posługuje się urządzeniem podsłuchowym, wizualnym albo innym urządzeniem specjalnym.

§ 3. Tej samej karze podlega, kto informację uzyskaną w sposób określony w § 1 lub 2 ujawnia innej osobie.

§ 4. Ściganie przestępstwa określonego w § 1–3 następuje na wniosek pokrzywdzonego.

Art. 268a.

§ 1. Kto, nie będąc do tego uprawnionym, niszczy, uszkadza, usuwa, zmienia lub utrudnia dostęp do danych informatycznych albo w istotnym stopniu zakłóca lub uniemożliwia automatyczne przetwarzanie, gromadzenie lub przekazywanie takich danych, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Kto, dopuszczając się czynu określonego w § 1, wyrządza znaczną szkodę majątkową, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 3. Ściganie przestępstwa określonego w § 1 lub 2 następuje na wniosek pokrzywdzonego.

Przykłady:

⇒ *Ktoś włamał się na mojego bloga i wszystko tam popsuł. Moje zdjęcia są przerobione, że jestem gruby i mam pryszcze i są jeszcze kłamliwe teksty o mnie, które obrażają mnie i moją rodzinę. Ktoś zmienił też moje hasło i teraz nie mogę tego usunąć...*

⇒ *Ktoś się włamał na moje epulsa i ukradł moje epulsary!! Bardzo ciężko na nie pracowałam i teraz nie wiem co mam zrobić. To niesprawiedliwe.*

⇒ *W ostatnim czasie najwyraźniej ktoś włamuje się na skrzynkę e-mailową mojej córki. Jej znajomi otrzymują rzekomo od niej różne wiadomości (w tym też o treści nieprzyzwoitej), podczas gdy to nie ona jest ich adresatem. Dzwoniła do mnie dziś mama jednej z koleżanek córki i była oburzona takim postępowaniem. Trudno mi było jej wytłumaczyć, że to nie moja córka. Co możemy zrobić?*

⇒ *W ubiegłym roku spotykałam się z pewnym 18-to letnim chłopakiem. Na początku wszystko było dobrze, ale szybko okazało się, że on jest bardzo zazdrosny o mnie. Już minęło kilka miesięcy od kiedy nie jesteśmy razem, a on wciąż mi pisze, że nigdy ze mnie nie zrezygnuje. Jakiś czas temu zauważyłam, że na mojej skrzynce e-mailowej pojawiają się wiadomości, które oznaczone są jako przeczytane, choć ja nie otwierałam ich. Myślałam, że to jakies*

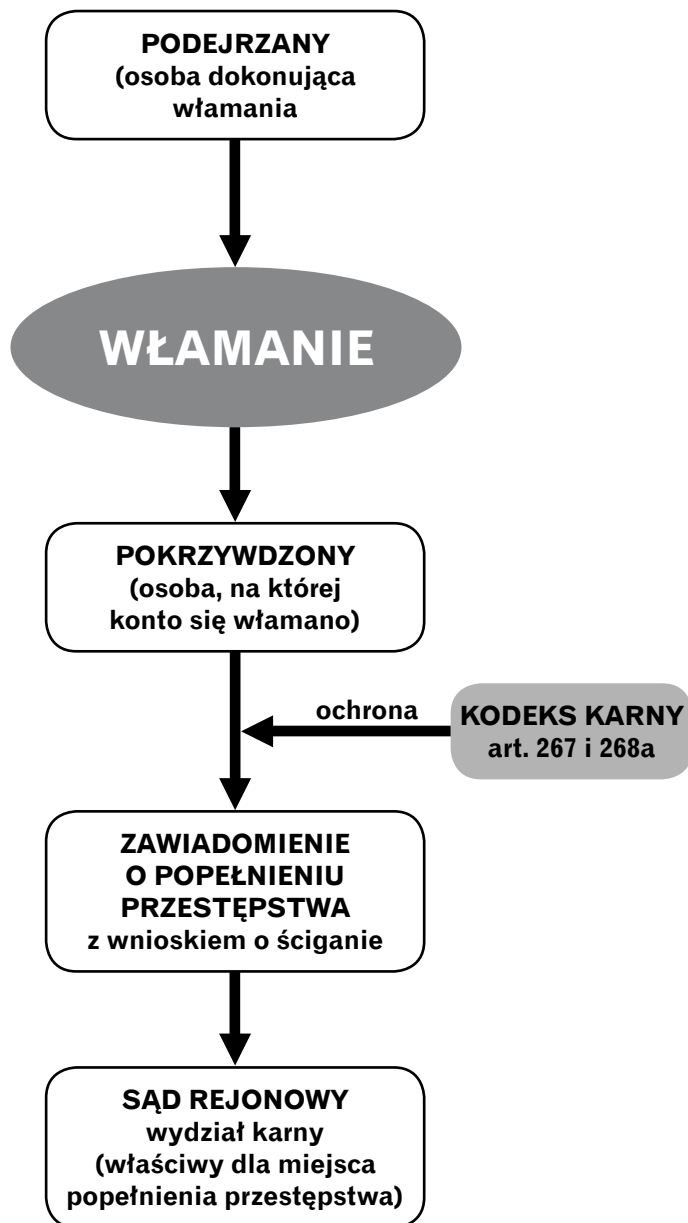

problemy z portalem. Wczoraj dostałam informację od naszego wspólnego znajomego, że Paweł robi mi jakieś świństwa i że włamał się na moje Gadu-Gadu i skrzynkę e-mailową i wszystko czyta. Co mogę zrobić, żeby się od niego uwolnić!?

Wśród otrzymywanych przez Helpline.org.pl zgłoszeń o cyberprzemocy istotną część stanowią zgłoszenia dotyczące włamań. Przez włamanie rozumiemy taką sytuację, gdy bezprawnie zostaje przełamane w Internecie zabezpieczenie: hasła, kody dostępu, itp. Włamanie na czyjeś konto jest kolejną formą cyberprzemocy, gdyż godzi w ważne dla dzieci prawo do prywatności. Młodzi internauci często dużo pracy wkładają w przygotowanie swojego bloga czy konta w serwisie społecznościowym. Często jest on niczym ich wizytówka, dlatego są bardzo zaangażowani w to, by był on jak najbardziej atrakcyjny i oryginalny. Podobnie jest z kontami w serwisach społecznościowych, które stają się przestrzenią spotkań z rówieśnikami – nie widać tam czyjegoś stroju ani makijażu, widać natomiast czyjś interfejs. Dlatego sytuacje włamania i niszczenia czy dokonywania zmian w tego rodzaju miejscach wiążą się z bardzo dużymi emocjami dzieci. W kategorii włamań mieści się również szereg działań związanych z nieuprawnionym dostępem na konto e-mailowe, czy na komunikatory. Włamania te najczęściej dokonywane są w celu zdobycia informacji o dziecku, co spotyka się z poczuciem naruszenia prywatności oraz ze sprzeciwem dzieci podobnym jak u dorosłych.

Komentarz prawnika

W sytuacjach opisanych powyżej naruszeń prawa wykorzystujemy drogę karną. Opisane przypadki wyczerpują znamiona przestępstwa z artykułów: 267 i 278 a kk. Są to przestępstwa publicznoskargowe, co oznacza, że pokrzywdzony lub jego przedstawiciel musi złożyć zawiadomienie na policję lub do prokuratury, właściwej ze względu na miejsce popełnienia czynu, o podejrzeniu popełnienia przestępstwa. Instytucje te zajmą się wyjaśnieniem okoliczności sprawy. W zawiadomieniu nie trzeba określać sprawcy, gdyż rolą policji i prokuratury jest znaleźć sprawcę i udowodnić mu winę. Nie oznacza to jednak, że jesteśmy zwolnieni z obowiązku podania faktów i okoliczności czynu. Należy w zawiadomieniu podać wszystkie okoliczności czynu, dowody, jeśli się takie posiada oraz podać osoby które mogłyby być świadkami. Należy liczyć się także z faktem, że pokrzywdzone przestępstwem małoletnie dziecko będzie przestęchiwane. Oba te przestępstwa są przestępstwami ściganymi na wniosek pokrzywdzonego, zatem, aby rozpoczęły się działania prawne rodzic/opiekun prawny pokrzywdzonego musi w zawiadomieniu złożyć wyraźny wniosek o ściganie. Dziecku jako pokrzywdzonemu

Schemat 3. Procedura postępowania w przypadku włamania

i świadkowi tego przestępstwa nie będzie przysługiwała ochrona z art. 185 a i b kpk, czyli jednorazowe przesłuchanie w przyjaznym pokoju przesłuchań w toku całego postępowania. (Patrz wzór nr 3 str. 53)

3. Groźby

Działania:

- Groźenie komuś popełnieniem przestępstwa (np. pozbawieniem życia) przez Internet.
- Kierowanie do dziecka, za pomocą narzędzi dostępnych w Internecie, gróźb w celu zmuszenia go do określonego działania, w taki sposób, że groźba ta wzbudza obawę, że zostanie popełniona.

Formy:

- Przesyłanie gróźb drogą e-mailową lub za pomocą innych narzędzi dostępnych w Internecie, takich jak czat, komunikatory, forum.
- Groźenie innej osobie przy użyciu Internetu lub telefonu komórkowego stosując słowo, pismo, gest lub inne zachowanie oddziałujące na psychikę odbiorcy.

Jak prawo chroni dzieci:

Konwencja o Prawach Dziecka

Art. 19.

1. Państwa-Strony będą podejmowały wszelkie właściwe kroki w dziedzinie ustawodawczej, administracyjnej, społecznej oraz wychowawczej dla ochrony dziecka przed wszelkimi formami przemocy fizycznej bądź psychicznej, krzywdy lub zaniedbania bądź złego traktowania lub wyzysku, w tym wykorzystywania w celach seksualnych, dzieci pozostających pod opieką rodzica(ów), opiekuna(ów) prawnego(ych) lub innej osoby sprawującej opiekę nad dzieckiem.

Kodeks karny

Art. 190.

§ 1. Kto grozi innej osobie popełnieniem przestępstwa na jej szkodę lub szkodę osoby najbliższej, jeżeli groźba wzbudza w zagrożonym uzasadnioną

obawę, że będzie spełniona, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 2. Ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego.

Art. 191.

§ 1. Kto stosuje przemoc wobec osoby lub groźbę bezprawną w celu zmuszenia innej osoby do określonego działania, zaniechania lub znoszenia, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Jeżeli sprawca działa w sposób określony w § 1 w celu wymuszenia zwrotu wierzytelności, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Przykłady:

Ostatnio dostaję na GG różne groźby. Na początku nie przejmowałam się tym i zablokowałam tą osobę, ale ona teraz wciąż pisze do mnie z nowych numerów i raz napisała mi gdzie mieszkam i że przyjdzie pod mój dom kiedyś i mnie zleje. Teraz się boję wychodzić sama...

Kiedyś rozmawiałam z jednym Krzyśkiem na czacie i myślałam, że to mój przyjaciel. On się chyba później we mnie zakochał. Ale ja nie chciałam, żeby to było coś więcej. Niestety, wysłał mi kiedyś kilka bardzo prywatnych zdjęć i teraz on pisze, że jeśli nie spotkam się z nim to on wyśle te zdjęcia moim rodzicom i nauczycielom na naszej klasie. Wiem, że byłam głupia, ale teraz nie wiem co zrobić...

Od jakiegoś czasu dostaję bardzo dziwne e-maile od jakiegoś anonimowego. Na początku to były zdjęcia umarłych ludzi z podpisem „już niedługo też cię to czeka”. A teraz ktoś zrobił fotomontaż mojego zdjęcia z naszej klasy i leży na nim w trumnie, a pod spodem jest napis „trzeba było uważać”. I ten ktoś wie, gdzie chodzę do szkoły, bo na tym zdjęciu w tle był umieszczony nasz szkolny budynek. Boję, że to nie jest już tylko głupi żart, że to może naprawdę jakiś psychol...

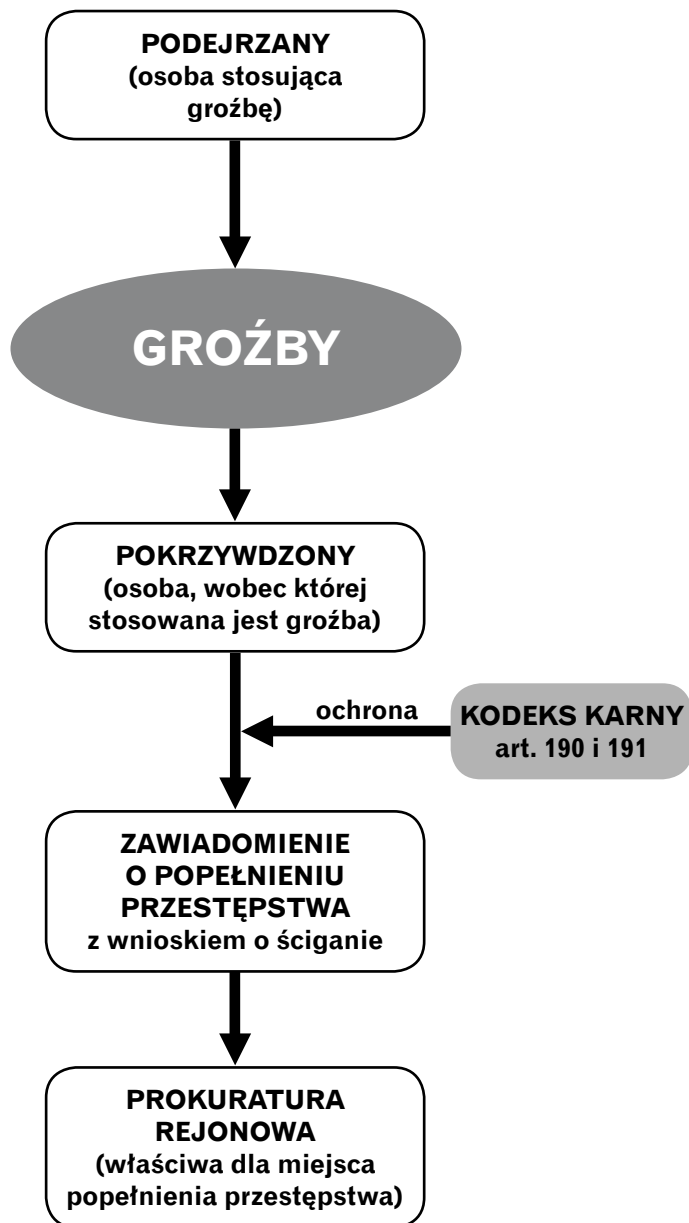
Groźenie komuś przy użyciu narzędzi dostępnych w Internecie jest wśród dzieci o tyle popularne, o ile wiąże się z poczuciem anonimowości i bezkarności. Młodzi internauci często nie zdają sobie sprawy z tego, że istnieje możliwość identyfikacji nadawcy danego komunikatu, że nie pozostaną bezkarni tylko dlatego, że w Internecie nikt ich nie znajdzie. Policja posiada specjalistyczne narzędzia, które umożliwiają identyfikację i dotarcie do twórców niedozwolonych treści.

Komentarz prawnika

W przypadku gdy dziecko jest ofiarą działań, które możemy określić jako groźby popełnienia przestępstwa (groźby karalne) jak w przykładzie 1 i 3 lub groźby w celu zmuszenia odbiorcy do określonego zachowania (groźby bezprawne) jak w przykładzie 2 należy zawiadomić policję lub prokuraturę właściwą ze względu na miejsce popełnienia czynu. Zgłoszenie powinno posiadać formę zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia przestępstwa. Groźbą bezprawną jest zarówno groźba, o której mowa w art. 190 kk, jak i groźba spowodowania postępowania karnego lub rozgłoszenia wiadomości uwłaczającej czci zagrożonego lub osoby mu najbliższej. Nie stanowi groźby zapowiedź spowodowania postępowania karnego, jeżeli ma ona jedynie na celu ochronę prawa naruszonego przestępstwem (art. 115 § 12 kk). W przypadku groźby bezprawnej, która jest przestępstwem wnioskowym należy dołączyć wnioski o ściganie.

Dalsze działania poprowadzą prokuratura i policja. Należy liczyć się z tym, że dziecko będzie przesłuchiwane, w tym wypadku przysługuje mu ochrona z art. 185 a i b kpk czyli jednorazowe przesłuchanie w toku całego postępowania w przyjaznym pokoju przesłuchań. Wzór zawiadomienia o przestępstwie jest analogiczny jak w przypadku włamania.

Schemat 4. Procedura postępowania w przypadku groźb.

4. Wulgaryzmy

Działania:

- Używanie w Internecie wulgarnych zwrotów (w miejscach dostępnych powszechnie, czyli nie wymagających np. znajomości hasła i logowania się).
- Umieszczenie w Internecie nieprzyzwoitego zdjęcia, rysunku, obrazu (w miejscach dostępnych powszechnie).

Formy:

- Nagminne używanie w Internecie, w miejscach komunikacji wielu osób (np. czat, forum) nieprzyzwoitych słów.
- Umieszczanie w Internecie, w miejscu powszechnie dostępnym zdjęć i obrazów o treści nieprzyzwoitej czy obsceniczej.

Jak prawo chroni dzieci:

Kodeks wykroczeń

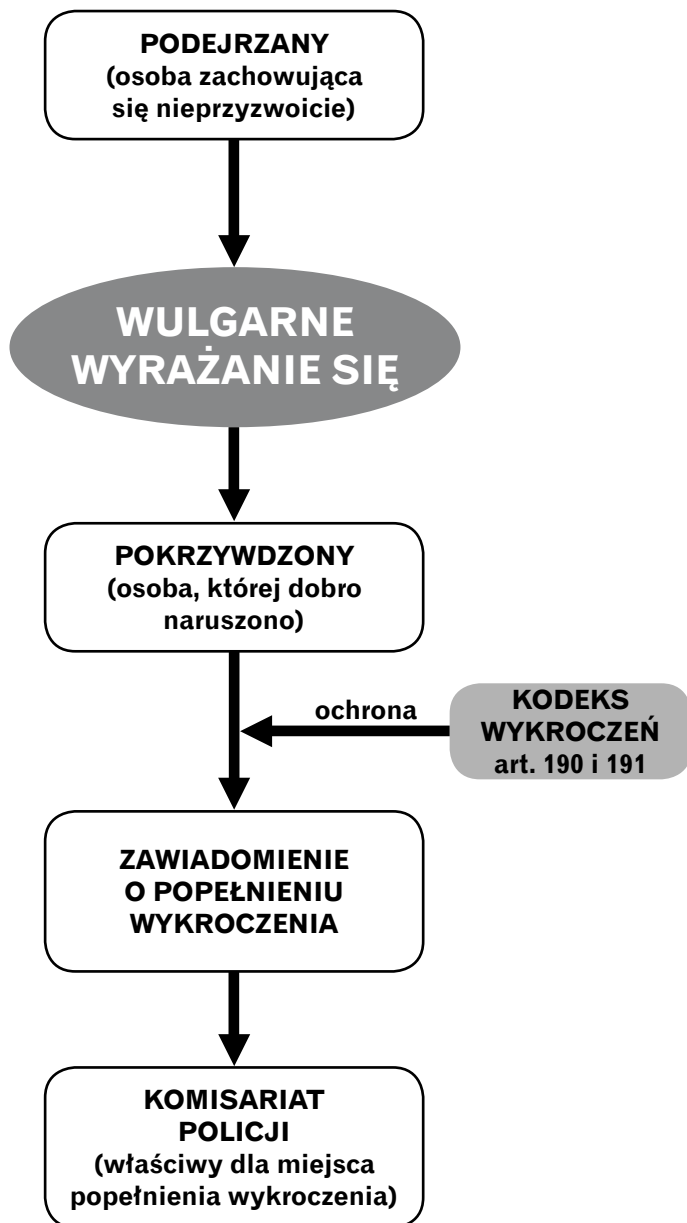
Art. 141.

Kto w miejscu publicznym umieszcza nieprzyzwoite ogłoszenie, napis lub rysunek albo używa słów nieprzyzwoitych, podlega karze ograniczenia wolności, grzywny do 1500 zł albo karze nagany.

Przykład

Mój 10-letni syn jest uczestnikiem forum dyskusyjnego „Klub Myszki Miki”. Od pewnego czasu ktoś pojawia się na tym forum i zostawia bardzo wulgarne komentarze i wpisy. Nie tylko bluźga, ale czasem nawet przeklina innych uczestników. Administracja forum nie reaguje wystarczająco szybko i komentarze te są widoczne dla dzieci czasem nawet kilka dni. To niedopuszczalne zwłaszcza, że uczestnicy forum mają średnio 9–11 lat...

Wśród otrzymywanych w Helpline.org.pl zgłoszeń i pytań od dzieci i młodzieży, należy wyróżnić także te, dotyczące niestosownego „zachowania się” w Internecie. Dzieci, zwłaszcza ci najmłodsi użytkownicy Internetu, często czują się zawstydzone lub zażenowane tym, co w Internecie zobaczą lub przeczytają. Zdarza się

Schemat 5. Procedura postępowania w przypadku wulgaryzmów.

niestety, że dziecko trafia w Internecie na treści nieprzyzwoite, do których należą również wulgarnie wypowiedzi, przezwiska, tzw. bluzganie. Bywa jednak również, że ktoś staje się obiektem takich wyzwisk. Wśród starszej już młodzieży jest to często, znaną z podwórka, formą słownych potyczek, którą traktuje się z przymrużeniem oka. Często jednak przezwiska takie są dla odbiorców szokujące oraz bardzo krzywdzące i przejmujące.

Komentarz prawnika

Takie działania to olbrzymi problem, występują one często w Internecie. Jest to wykroczenie i należy zgłosić je na policję. Należy jednak pamiętać, że jeżeli potencjalnymi sprawcami są małoletni, to sprawą zajmie się sąd rodzinny i nieletnich. Rodzice lub opiekunowie dziecka mogą sami bezpośrednio zgłosić zachowania małoletniego w sądzie rodzinnym i nieletnich lub zgłoszenia dokona policja, jeżeli wykryje, że sprawcami są małoletni. (Patrz wzór nr 4 str. 55)

5. Nękanie

Działania:

- Złośliwe niepokojenie jakiejś osoby w celu dokuczenia jej poprzez wykorzystanie Internetu.
- Wielokrotne powtarzanie jakiegoś działania w Internecie skierowanego na jakąś osobę wbrew jej woli.

Formy:

- Wielokrotne wysyłanie komuś w Internecie lub przy użyciu telefonu komórkowego niechcianych lub uprzykrzających informacji, obrazów, linków, itp., zwłaszcza, gdy dokonuje się tego korzystając z różnych form internetowej komunikacji naraz.
- Bardzo częste wysyłanie komuś e-maili i informacji za pomocą komunikatorów, czatów, pomimo wyraźnej niezgody odbiorcy.
- Wpisywanie bardzo dużej ilości niechcianych komentarzy pod zdjęciami czy wypowiedziami danej osoby w internecie.

Jak prawo chroni dzieci:

Kodeks wykroczeń

Art. 107.

Kto w celu dokuczenia innej osobie złośliwie wprowadza ją w błąd lub w inny sposób złośliwie niepokoi, podlega karze ograniczenia wolności, grzywny do 1500 zł albo karze nagany.

Przykład

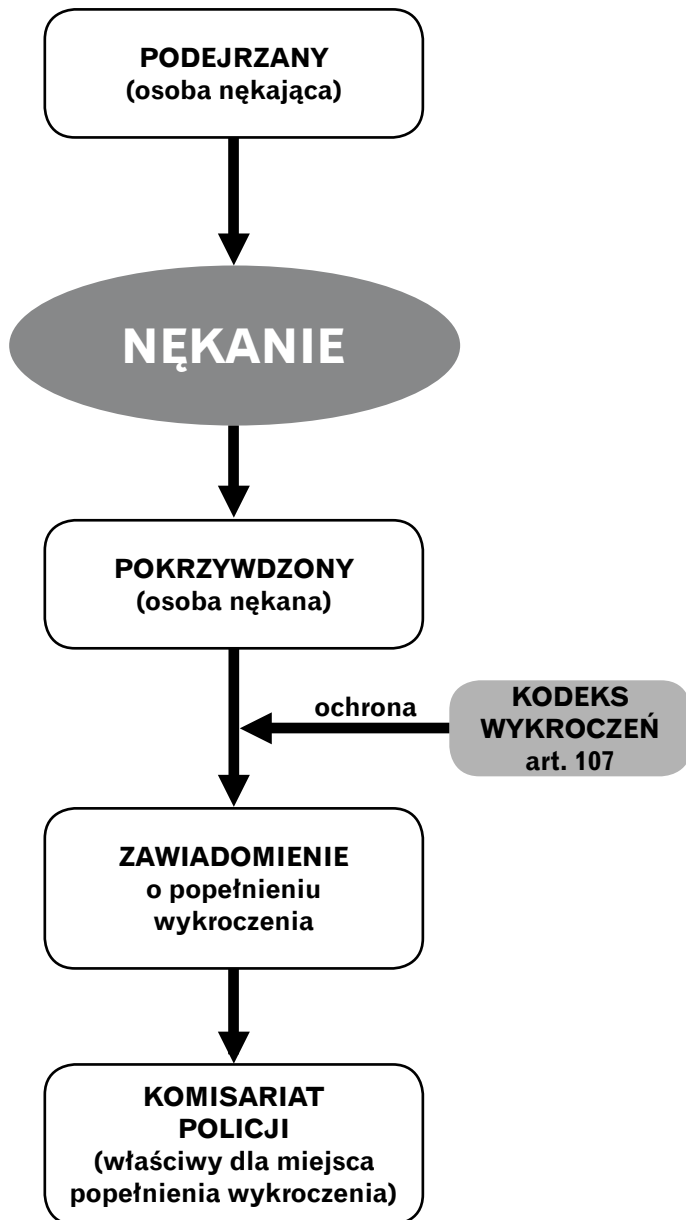
Jestem mamą 11-letniego Kamila. Od jakiegoś czasu syn na adres e-mailowy mnóstwo wiadomości o niemitej treści typu: „wiesz, że w klasie nikt Cię nie lubi”, „Ale mi Ciebie szkoda, że jesteś taki brzydki” i wiele podobnych. Podobne komunikaty syn otrzymuje na Gadu-Gadu, pomimo, że blokujemy numery tych kont ktoś najwyraźniej zakłada wciąż nowe. Podejrzewam, że odpowiedzialni są za to dwaj chłopcy z klasy syna, ale nie wiem tego na pewno. Proszę o informację, co mogę zrobić w tej sytuacji.

Nękanie jest formą cyberprzemocy wiążącą się z nachalnością i uporem nadawcy, który przez liczbę i intensywność nadawanych komunikatów chce osiągnąć postawiony sobie cel. Czasem zależy mu na tym, by kogoś przekonać do jakiejś czynności, czasem chodzi o przestraszenie kogoś, a jeszcze innym razem o dokuczenie. Internet daje wiele możliwości kontaktu z daną osobą oraz sposobów oddziaływania na nią. „Bombardowanie” e-mailami, komunikatami na Gadu-Gadu, Skype, komentarzami do zdjęć i informacjami zostawianymi na kontaktach w serwisach społecznościowych wywołuje u odbiorców poczucie przytłoczenia, osaczenia i strach bądź złość.

Dzieci chcą unikać kontaktu z osobą nękającą, jednocześnie jednak nie chcą rezygnować ze swoich aktywności w Internecie i miejsc kontaktu z przyjaciółmi i znajomymi. Zrozumiały dylemat dziecka będzie mu dużo prościej rozstrzygnąć przy wsparciu i pomocy osób dorosłych.

Komentarz prawnika

W tym przypadku wymienione powyżej działania należy zgłosić na policję. Opisane formy cyberprzemocy są wykroczeniem. Procedura jest analogiczna jak w przypadku wulgaryzmów. (Patrz wzór nr 4 str. 55)

Schemat 6. Procedura postępowania w przypadku nękania.

Forma	Działanie	Ochrona	Podstawowa	Oskarżenie	Możliwości działania	
Naruszenie dóbr osobistych – naruszenie wizerunku	<p>Robienie komuś zdjęć, nakręcanie filmików</p> <p>Upublicznianie czyjeś zdjęcia lub filmu z czyimiś udziałem (wizerunek danej osoby) bez zgody, bez wiedzy lub wbrew jej woli</p> <ul style="list-style-type: none"> • Umieszczenie w Internecie (na stronie, blogu, na portalu społecznościowym itp.) • Rozesłanie e-mailem 	<p>–</p> <p>kc art. 23 i 24</p> <p>Konstytucja art. 47</p> <p>Konwencja o Prawach Dziecka art. 8</p>	<p>–</p> <p>Prawo do prywatności.</p> <p>Naruszenie dóbr osobistych (prawo do wizerunku)</p>	<p>–</p> <p>Prywatnoskargowe</p>	<p>–</p> <p>Możliwość żądania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zaniechania działania • Usunięcia skutków • Złożenia oświadczenia przez sprawcę • Zadośćuczynienia pieniężnego <p>- Zwroćenie się do administratorów i właścicieli stron</p> <p>- Dochodzenie odškodowania przed Sądem Cywilnym</p>	<p>Samo robienie zdjęć lub filmu nie jest zakazane!</p> <p>1. Zezwolenia nie wymaga rozpowszechnianie wizerunku: 1) osoby powszechnie znanej, osoby publicznej 2) osoby stanowiącej jedynie szczegółowość takiej jak zgrupowanie, krajobraz, publiczna impreza</p> <p>2. Trzeba znać dane sprawy! (ustalenie podmiotu i miejsca popełnienia czynu)</p>

<p>Naruszenie czci (zniesławienie, znieważenie)</p> <p>Upublicznienie ośmieszającego (przerobionego, w kompromitujących okolicznościach itp.) zdjęcia lub filmiku z czyjś udziałem</p> <ul style="list-style-type: none"> • Umieszczenie w Internecie (na stronie, na blogu, na portalu społecznościowym itp.) • Rozesłanie e-mailem 	<p>kc art. 23 i 24 + kk art. 216</p>	<p>Zniewaga</p>	<p>Prywatnoskargowe</p>	<p>- Zwroćenie się do administratorów i właścicieli stron - Złożenie prywatnego aktu oskarżenia do rejonowego sądu karnego</p>	<p>1. Gdy ktoś czuje się dotknięty czyimiś słowami lub opiniami 2. Zachowanie: • uwłaczające godności człowieka • stanowiące przejaw lekceważenia oraz pogardy 3. Wypowiadanie pod adresem pokrzywdzonego znieważających go wulgaryzmów lub epitetów (tylko z winy umyślnej!)</p>
	<p>kc art. 23 i 24 + kk art. 212</p>	<p>Zniesławienie</p>	<p>Prywatnoskargowe</p>	<p>Jak wyżej</p>	<p>1. Pomówienie (oszczerstwo) o takie postępowanie lub właściwości, które mogą poniżyć osobę w opinii publicznej (ważny aspekt upublicznienia, który trzeba udowodnić)</p>

Forma	Działanie	Ochrona	Podstawowa	Oskarżenie	Możliwości działania	
Pornografia dziecięca	Upublicznianie zdjęć i filmów z udziałem nagich dzieci poniżej 18 r.ż.	kk art. 202	Przestępstwo przeciw wolności seksualnej. Przestępstwo rozpowszechniania pornografii z udziałem nieletniego	Publicznoskargowe	Złożenie zawiadomienia o przestępstwie na policję lub do prokuratury	Zawsze pornografia dziecięca
Wulgarny	Stosowanie wulgaryzmów, które nie wyczerpują przesłanek zniewagi lub zniesławienia	kw art. 141	Wykroczenie przeciwko obyczajności publicznej	Publicznoskargowe	Powiadomienie policji o popełnieniu wykroczenia	
Włamanie	Włamanie na: • konto e-mailowe. Na profil w: • serwisie społecznościowym • na blogu • inne miejsce zastrzyżone hasłem lub innym zabezpieczeniem	kk art. 267	Przestępstwo przeciwko ochronie informacji	Wnioskowe ścigane z urzędu	Wniosek o ściganie	1. Uzyskiwanie przez kogos informacji dla niego nie przeznaczonej: • otwieranie zamkniętego pisma lub • podłączenie się do przewodu • przełamanie zabezpieczenia (np. hasła)

	<p>Włamanie (jak wyżej) + Wprowadzenie zmian na:</p> <ul style="list-style-type: none"> • koncie e-mailowym, • profilach serwisów społecznościowych, • blogach, • stronach internetowych itd. 	<p>kk art. 267 + kk art. 268a</p>	<p>Przestępstwo przeciw ochronie informacji – dokonywanie zmian</p>	<p>Wnioskowe ściganie z urzędu</p>	<p>Wniosek o ściganie</p>	<p>1. Zmiany w danych informatycznych:</p> <ul style="list-style-type: none"> • niszczenie • uszkodzanie • usuwanie • zmienianie • utrudnianie dostępu (np. zmiana hasła)
<p>Nękanie</p>	<p>Złośliwe niepokojenie kogoś przy użyciu narzędzi dostępnych w Internecie takich jak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • komputery • czaty • forum • e-mail 	<p>kw art. 107</p>	<p>Wykroczenie przeciwko osobie</p>	<p>Prywatnoskargowa</p>	<p>Powiadomienie policji o popełnieniu wykroczenia</p>	

Miejscowość, data .....

**Sąd Rejonowy
Wydział II Karny**

W .....

Oskarżyciel prywatny: .....
(imię, nazwisko rodzica/opiekuna prawnego, adres)

Przedstawiciel ustawy małoletniej pokrzywdzonej: .....

.....
(imię, nazwisko, adres)

Oskarżony: .....
(imię, nazwisko, adres)

**Akt oskarżenia
w sprawie z oskarżenia prywatnego**

Wnoszę:

1. Akt oskarżenia przeciwko ..... oskarżone-
(imię i nazwisko oskarżonego)
mu o to, że w dniu ..... stworzył i umieścił Internecie blog
„Prawdziwa miłość”, na którym w nieprawdziwy i uwłaczający
sposób opisał swój związek z małoletnią pokrzywdzoną czym ją
znieważył tj. o czyn z art. 216 kodeksu karnego.
2. Zwolnienie oskarżyciela prywatnego z kosztów postępowania.

Uzasadnienie

Oskarżony poznał małoletnią pokrzywdzoną będąc w ostatniej klasie li-
ceum ogólnokształcącego ..... na wspólnej wycieczce
szkolnej trwającej od ..... do .....

Przez około 6 m-cy małoletnia i oskarżony „chodzili ze sobą”. W trakcie
trwania związku małoletnia często skarżyła się, że oskarżony jest apodyk-
tyczny, że chce o wszystkim decydować sam, m. in. o tym jak wspólnie
mają spędzać czas.

Pokrzywdzona zerwała z oskarżonym wszelkie kontakty w ..... r. Przyjaciółka pokrzywdzonej ..... wielokrotnie słyszała, kiedy oskarżony mówił, że zniszczy pokrzywdzonej życie, że ją załatwi.

Dowód: Zeznania przyjaciółki .....

W ..... pokrzywdzona wróciła ze szkoły zapłakana i powiedziała, że koledzy na boisku śmiali się z niej i krzyczeli, że jest łatwa i ma fajne ciało. Tak sytuacja trwa do chwili obecnej. Pokrzywdzona uzyskała informację, że w Internecie znajduje się blog na jej temat.

Okazało się, że oskarżony stworzył w Internecie blog o nazwie „Prawdziwa miłość”, na którym opisał swój związek z pokrzywdzoną. Opisał ich rzekome intymne przeżycia, umieścił na nim zdjęcia swoje oraz pokrzywdzonej, a także zdjęcia samej pokrzywdzonej, również fotomontaż, na których pokrzywdzona jest nago lub w erotycznych pozach i strojach. Przez okres 6 m-cy dodawał obraźliwe wpisy na temat jej urody, inteligencji oraz jej seksualności. Wszystkie te komentarze przedstawiają pokrzywdzoną w negatywnym świetle i są nieprawdziwe.

Dowód: Screen blogu.

Wybrane wpisy z blogu.

Fotomontaże zamieszczone na blogu.

Oskarżony wysłał link do wszystkich wspólnych znajomych, i kolegów z klasy pokrzywdzonej.

Dowód: Screen poczty e-mail.

Pokrzywdzona odmawia uczęszczania do szkoły, wstydzi się wychodzić z domu. W chwili obecnej jest pod opieką psychologa.

Dowód: Opinia psychologa.

Rodzice pokrzywdzonej próbowali rozmawiać z oskarżonym, aby zlikwidował blog i sprostował nieprawdziwe informacje. Oskarżony odmówił podjęcia jakichkolwiek działań.

Z uwagi na powyższe wnoszę o ukaranie oskarżonego jako winnego przestępstwa z art. 216 kodeksu karnego na karę grzywny. Jednocześnie wno-

szyć o zobowiązanie oskarżonego do umieszczenia przeprosin w Internecie pod adresem w/w blogu.

Osoby podlegające wezwaniu na rozprawę:

1. Oskarżyciel prywatny: .....
(imię, nazwisko, adres)

2. Oskarżony: .....
(imię, nazwisko, adres)

3. Świadkowie:
.....
(imię, nazwisko, adres)

.....
(imię, nazwisko, adres)

Dołączane dowody:

1. Screen blogu.
2. Wybrane wpisy z blogu.
3. Fotomontaże zamieszczone na blogu.
4. Screen poczty e-mail.
5. Zaświadczenie od psychologa.

Załączniki:

1. Screen blogu.
2. Wybrane wpisy z blogu.
3. Fotomontaże zamieszczone na blogu.
4. Screen poczty e mail.
5. Zaświadczenie od psychologa.
6. Odpis aktu oskarżenia.

Uwagi:

1. Prywatny akt oskarżenia należy złożyć w sądzie rejonowym, wydziale karnym właściwym ze względu na miejsce popełnienia przestępstwa.
2. Należy podać wszystkie dane oskarżonego.
3. Pismo należy uzasadnić i przedstawić dowody winy oskarżonego.
4. W przypadku zniewagi dokonanej w Internecie bardzo ważne jest zabezpieczenie dowodów. Należy zanotować datę i czas otrzymania materiału, treść wiadomości oraz, jeśli to możliwe, dane nadawcy (nazwę użytkownika, adres e-mail, numer telefonu komórkowego, itp.) lub adres strony www, na której pojawiły się znieważające treści czy profil.

5. Pokrzywdzony mimo, iż niepełnoletni będzie uczestnikiem postępowania jako świadek.

Wzór nr 2

Miejscowość, data .....

Sąd Rejonowy
Wydział Rodzinny i Nieletnich
w .....

Przedstawiciel ustawy/rodzic dziecka .....
(imię, nazwisko, adres)

Przedstawiciel ustawy małoletniego pokrzywdzonego: .....
(imię, nazwisko, adres)

Zawiadomienie o czynie zabronionym

Zawiadamiam, że ..... ur. .... w dniu .....
(imię i nazwisko, adres) ..... (data)
umieściła w Internecie, na portalu YouTube.com film pt. „Zboczeniec”, na którym małoletnia pokrzywdzona wykonuje potrzeby fizjologiczne oraz w dniu ....., umieściła na portalu Wrzuta.pl zdjęcie pt. „Idiota”, na którym małoletnia pokrzywdzona dębnie w nosie, co spowodowało ośmieszenie jej na forum szkoły.

Uzasadnienie

W dniu ..... córka zaprosiła do domu swoją najlepszą przyjaciółkę .....
(imię i nazwisko) ....., dziewczynka nocowała u nas. Obie dziewczynki spędziły cały wieczór w pokoju córki, bawiły się telefonami komórkowymi, robiły sobie zdjęcia i kręciły filmy. Córka pokazała mi zdjęcia i filmy, które koleżanka przesała jej e-mailem. Były to zdjęcia w różnych sytuacjach oraz krótkie filmiki m. in. kiedy córka korzysta z toalety.

Kilka dni po tych wydarzeniach córka wróciła ze szkoły zapałana, nie chciała o tym ze mną rozmawiać. Po kilku dniach córka powiedziała, że nie chce chodzić do tej szkoły i, że dzieci jej nie lubią i śmieją się z niej i nazywają ją; głupkiem, zboczeńcem i wariatką.

Udałam się do szkoły aby porozmawiać z wychowawcą, który potwierdził, że córka jest obiektem obraźliwych wyzwisk, że dzieci się z niej śmieją i że jest izolowana w grupie rówieśniczej. Polecił mi spotkanie z psychologiem szkolnym. Pani psycholog powiedziała mi, że zdjęcia córki oraz film z jej udziałem ktoś umieścił w Internecie i z tego powodu córka jest obiektem agresji rówieśników. Kiedy zobaczyłam film i zdjęcie poinformowałam panią psycholog, kto jest autorem filmu i kto mógł go zamieścić w Internecie. W szkole odbyło się spotkanie z moją córką, jej przyjaciółką i jej rodzicami, w obecności psychologa szkolnego. Przyjaciółka powiedziała, że umieściła film w Internecie bo był śmieszny i nie uważa, żeby to był problem. Rodzice ją poparli i powiedzieli, że cała ta sytuacja jest wymyślona przez moją córkę. Odmówili wszelkich form polubownego rozwiązania sprawy. Mając na uwadze powyższe fakty wnoszę o podjęcie działań prawnych przez Sąd.

Ponadto wnoszę o przeprowadzenie następujących dowodów:

1. Przesłuchanie psychologa szkolnego .....
2. Przesłuchanie wychowawcy córki .....
(imię, nazwisko, adres szkoły)
3. Przesłuchanie małoletniej ..... autorki za-
mieszczenia filmu .....
(imię i nazwisko, adres)
4. Dołączenie zdjęć (5 szt.).
5. Zabezpieczenie telefonu komórkowego małoletniej .....
na którym znajdują się filmy z udziałem mojej córki.

.....

Załączniki:

1. Zdjęcia (5 szt.)
2. Odpisy pisma i załączników.

Uwagi:

1. Jeżeli sprawcą cyberprzemocy jest osoba niepełnoletnia informacje o przemyocy należy złożyć w sądzie rodzinnym i nieletnich właściwym dla miejsca jej zamieszkania.
2. Należy opisać jakie działania miały miejsce wobec naszego dziecka.
3. Należy wskazać dane personalne sprawcy lub osoby która podejrzewamy o dokonanie czynu.
4. Opis sytuacji, która miała miejsce należy sporządzić zgodnie z tym, co się wydarzyło (ważne jest, by zaznaczyć np. kiedy i gdzie miało miejsce zdarzenie, kto mógł je widzieć/wiedzieć o nim, kto mógł popełnić przestępstwo).
5. Ważne jest aby przedstawić dowody czyli świadków, zrobić screen strony forum z zamieszczonymi zdjęciami. Można też wnioskować, aby sąd zażądał dowodów od osoby, która je posiada. Dowody należy dostarczać na nośniku na którym je utrwalono.
6. Jeżeli zgłaszamy przestępstwo, którego ofiarą jest nasze dziecko musimy liczyć się z faktem, że będzie brało udział w postępowaniu jako świadek.

Wzór nr 3

Miejscowość, data.....
Prokuratura Rejonowa
w .....
..... (imię i nazwisko)
..... (adres)
Przedstawiciel ustawy małoletniej pokrzywdzonej: .....
..... (imię, nazwisko, adres)
Zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa
Składam zawiadomienie podejrzenia popełnienia przestępstwa włamania do poczty e-mail oraz na blog na szkodę mojej małoletniej córki
....., ur..... przez.....
(imię, nazwisko) (imię, nazwisko sprawcy)

W dniu .....^(data)..... córka poinformowała mnie, że ktoś czyta jej wiadomości i z jej konta wysyła wiadomości do jej przyjaciółek z obraźliwymi i wulgarnymi treściami. Również na blogu córki pojawiły się treści, których ona nie umieszczała, i nie chce aby one się tam znalazły. Córka podejrzewa, że ktoś włamał się na jej konto e-mail oraz na blog i je wykorzystuje do dokonywania czynów zabronionych. Matka przyjaciółki mojej córki.....^(imię, nazwisko) spotkała się ze mną aby poinformować mnie, że jej córka otrzymuje obraźliwe e-maile od mojej córki i żąda zaprzestania takich działań. Ani ja ani córka nie mamy na ten fakt wpływu i nie jesteśmy w stanie kontrolować tej sytuacji.

Córka ma problemy w szkole z powodu tych włamań, dzieci odnoszą się do niej wrogo od momentu rozesłania obraźliwych e-maili przez włamywacza.

Dowód: Opinia psychologa szkolnego.

Wnoszę o ściganie sprawcy.

Wnoszę również o przeprowadzenie następujących dowodów:

1. Przesłuchanie .....
2. Dołączenie do akt sprawy opinii psychologa.
3. Przeprowadzenie ekspertyzy komputera córki.

Załączniki:

Odpisy pisma

.....
Podpis osoby składającej zawiadomienie

Uwagi:

1. Zawiadomienie należy złożyć do prokuratury rejonowej właściwej ze względu na miejsce popełnienia przestępstwa.
2. Nie jest konieczne wskazywanie nazwy przestępstwa, które zostało popełnione, należy jednak opisać jakie działania miały miejsce.
3. Nie jest konieczne wskazywanie danych personalnych sprawcy jeżeli ich nie znamy, jeżeli wiemy jednak kto jest sprawcą, musimy to ujawnić.

4. Opis sytuacji, która miała miejsce, należy sporządzić zgodnie z tym, co się wydarzyło (ważne jest, by zaznaczyć np. kiedy i gdzie miało miejsce zdarzenie, kto mógł je widzieć/wiedzieć o nim, kto mógł popełnić przestępstwo).
5. Jeżeli zgłaszamy przestępstwo, którego ofiarą jest nasze dziecko, musimy liczyć się z faktem, że będzie brało udział w postępowaniu jako świadek.

Wzór nr 4

Miejscowość, data .....

Komenda Policji

w .....

.....
(imię i nazwisko)

.....
(adres)

Zawiadomienie o popełnieniu wykroczenia

Składam zawiadomienie podejrzenia popełnienia wykroczenia poprzez umieszczenie na forum dyskusyjnym „Klub Myszki Miki” treści o charakterze wulgarnym, wyzwisk, itd. Przez uczestnika forum o nicku „Piotruś Pan”.

Uzasadnienie

Mój 10-letni syn jest uczestnikiem forum dyskusyjnego w Internecie „Klub Myszki Miki”, w dniu ..... przyszedł do mnie i zapytał co to znaczy „popierdolony popapraniec”. Powiedział mi, że od pewnego czasu ktoś wpisuje na forum takie słowa. Wszłam na forum i zobaczyłam, że od około tygodnia regularnie ta sama osoba o nicku „Piotruś Pan” wchodzi na forum i wyzywa dzieci, umieszcza we wpisach same wulgarnie sformułowania i treści obelżywe. Na wpis aby się wycofała zareagowała jeszcze większą

ilością wulgarnych wpisów. Również administrator, którego o tym fakcie poinformowałam nie potrafi poradzić sobie z tym problemem.

Wnoszę zatem aby policja przeprowadziła dochodzenie oraz wykryła i ukarała sprawcę.

Załączniki:

Odpisy pisma

.....
Podpis osoby składającej zawiadomienie

Uwagi:

6. *Zawiadomienie należy złożyć do Prokuratury Rejonowej właściwej ze względu na miejsce popełnienia przestępstwa.*
7. *Nie jest konieczne wskazywanie nazwy przestępstwa, które zostało popełnione, należy jednak opisać jakie działania miały miejsce.*
8. *Nie jest konieczne wskazywanie danych personalnych sprawcy jeżeli ich nie znamy, jednak jeżeli wiemy kto jest sprawcą musimy to ujawnić.*
9. *Opis sytuacji, która miała miejsce należy sporządzić zgodnie z tym, co się wydarzyło (ważne jest, by zaznaczyć np. kiedy i gdzie miało miejsce zdarzenie, kto mógł je widzieć/wiedzieć o nim, kto mógł popełnić przestępstwo).*

System reagowania w szkole na ujawnienie cyberprzemocy

Anna Borkowska, Dorota Macander

Zapewnienie uczniom bezpieczeństwa w szkole jest ważnym elementem organizacji pracy każdej placówki oświatowej. Rolę szkoły, zadania dyrektora i nauczycieli w tym obszarze regulują przepisy prawa oświatowego, administracyjnego, cywilnego, karnego i pracy.

Regulacje prawne w większości określają ogólne zasady zapewnienia bezpieczeństwa uczniów i odpowiedzialność prawną pracowników szkoły za ich przestrzeganie. Nie przedstawiają jednak systemu reagowania w konkretnych sytuacjach zagrożenia bezpieczeństwa uczniów, czy szczegółowych procedur postępowania.

Opisywane w poprzednich rozdziałach zjawisko cyberprzemocy jest jednym z zagrożeń, o którym warto pamiętać, zdawać sobie sprawę z jego złożoności i możliwości wystąpienia. Pojawia się również potrzeba przygotowania i stosowania rozwiązań organizacyjnych w tym obszarze, uwzględniających potrzeby i realia szkolne.

Ujawnienie zjawiska cyberprzemocy wymaga podjęcia w szkole konkretnych działań interwencyjnych.

Aby interwencja była skuteczna, warto zadbać o następujące sprawy:

1. Wprowadzić działania profilaktyczne w szkole – uświadamiające całej społeczności szkolnej (uczniom, rodzicom, nauczycielom i innym pracownikom szkoły) zasady korzystania i zagrożenia płynące z użytkowania różnych technologii komunikacyjnych.
2. Opracować procedurę reagowania w szkole na zjawisko cyberprzemocy.
3. Podejmować interwencję w każdym przypadku ujawnienia lub podejrzenia cyberprzemocy (procedura nie będzie wówczas tylko „martwym” zapisem w dokumentach szkolnych).

Proponowana poniżej procedura zawiera zasady postępowania pracowników szkoły w sytuacji ujawnienia cyberprzemocy. Jest podpowiedzią, jak i kiedy nauczyciel (dyrektor szkoły) powinien reagować wobec uczniów (ofiar, sprawców i świadków), o czym powinni dowiedzieć się rodzice.

Opis procedury

Ujawnienie przypadku cyberprzemocy

Informacja o tym, że w szkole miała miejsce cyberprzemoc może pochodzić z różnych źródeł. Osobą zgłaszającą fakt prześladowania może być poszkodowany uczeń, jego rodzice, inni uczniowie – świadkowie zdarzenia, nauczyciele.

Procedury postępowania przyjęte w niektórych szkołach dopuszczają anonimowe zawiadamianie o aktach przemocy na terenie szkoły, w tym także faktu cyberprzemocy, np. proponując uczniom korzystanie ze „skrzynki zaufania”, do której mogą oni wrzucać anonimowe informacje dotyczące przypadków przemocy. Warunkiem powodzenia tego typu metod jest dobre zaplanowanie, przeprowadzenie działań przygotowawczych (uzyskanie akceptacji uczniów, uczulenie ich, że fałszywe informacje to również forma przemocy, itd.), a następnie konsekwentne reagowanie na zgłaszane problemy. W przeciwnym razie istnieje ryzyko potraktowania „skrzynki” jako okazji do dobrej, choć mało wybrednej zabawy polegającej na wrzucaniu donosów i inwektyw pod adresem uczniów i nauczycieli.

Niezależnie od tego, kto zgłasza przypadek cyberprzemocy, procedura interwencyjna powinna obejmować:

- udzielenie wsparcia ofierze przemocy;
- zabezpieczenie dowodów i ustalenie okoliczności zdarzenia;
- wyciągnięcie konsekwencji wobec sprawcy przemocy oraz praca nad zmianą postawy ucznia.

Ustalenie okoliczności zdarzenia

Wszystkie przypadki przemocy, a więc także przemocy z wykorzystaniem mediów elektronicznych powinny zostać właściwie zbadane, zarejestrowane i udokumentowane.

1. Jeśli wiedzę o zajściu posiada nauczyciel nie będący wychowawcą, powinien przekazać informację wychowawcy klasy, który informuje o fakcie pedagoga szkolnego i dyrektora.
2. Pedagog szkolny i dyrektor wspólnie z wychowawcą powinni dokonać analizy zdarzenia i zaplanować dalsze postępowanie.
3. Do zadań szkoły należy także ustalenie okoliczności zdarzenia i ewentualnych świadków.
4. Warto zadbać o udział nauczyciela informatyki w procedurze interwencyjnej, szczególnie na etapie zabezpieczania dowodów i ustalania tożsamości sprawcy cyberprzemocy.

Zabezpieczenie dowodów

1. Wszelkie dowody cyberprzemocy powinny zostać zabezpieczone i zarejestrowane. Należy zanotować datę i czas otrzymania materiału, treść wiadomości oraz, jeśli to możliwe, dane nadawcy (nazwę użytkownika, adres e-mail, numer telefonu komórkowego, itp.) lub adres strony www, na której pojawiły się szkodliwe treści czy profil.
2. Takie zabezpieczenie dowodów nie tylko ułatwi dalsze postępowanie dostawcy usługi (odnalezienie sprawcy, usunięcie szkodliwych treści z serwisu), ale również stanowi materiał, z którym powinny się zapoznać wszystkie zaangażowane w sprawę osoby: dyrektor i pedagog szkolny, rodzice, a wreszcie policja, jeśli doszło do złamania prawa.
3. Na etapie zabezpieczania dowodów cyberprzemocy, jak również identyfikacji sprawcy warto korzystać z pomocy nauczyciela informatyki.

Jak możesz zarejestrować dowody cyberprzemocy?

- *Telefon komórkowy*

Nie kasuj wiadomości. Zapisuj wszystkie, zarówno tekstowe jak i nagrane na pocztę głosową w pamięci telefonu.

- *Komunikatory*

Niektóre serwisy pozwalają na zapisywanie rozmów. Możesz również, np. skopiować rozmowę, wkleić do dokumentu Word (lub innego edytora tekstu), zapisać i wydrukować.

- *Strony serwisów społecznościowych, www*

Aby zachować kopię materiału, który widzisz na ekranie, wciśnij jednocześnie klawisze Control i Print Screen, a następnie wykonaj operację „Wklej” w dokumencie Word.

- *Czat*

Podobnie jak w przypadku stron www, jeśli chcesz zachować kopię materiału, który widzisz na ekranie, wciśnij klawisze Control i Print Screen, a następnie wykonaj operację „Wklej” w dokumencie Word. Możesz też po prostu wydrukować interesującą cię stronę.

- *E-mail*

Wydrukuj wiadomość, prześlij ją do nauczyciela lub pedagoga, który zajmuje się ustaleniem okoliczności zajścia. Zachowanie całości wiadomości, a nie tylko samego tekstu, jest bardziej pomocne, ponieważ zawiera informacje o jej pochodzeniu.

Identyfikacja sprawcy

Młodzi ludzie często mają złudne przekonanie, iż nowe technologie zapewniają im pełną anonimowość. Jak przekonują specjaliści, istnieje wiele sposobów identyfikacji źródła cyberprzemocy. Osoby zajmujące się ustalaniem okoliczności zajścia powinny mieć jednak świadomość, iż znalezienie miejsca pochodzenia materiału nie zawsze oznacza odnalezienie osoby, która jest za zdarzenie odpowiedzialna.

1. Wielu sprawców cyberprzemocy posługuje się „skradzioną tożsamością” wykorzystując telefony innych uczniów, profile w serwisach społecznościowych, ich konta pocztowe, itp. do wysyłania wiadomości bądź zamieszczania krzywdzących materiałów. Trudności z wykryciem „cyberagresora” mogą pojawić się również w sytuacji, gdy materiał przesyłany jest między telefonami komórkowymi drogą bezprzewodową lub wiadomości tekstowe na telefon wysyłane są z bramki internetowej.
2. Jak jednak pokazuje praktyka, w większości przypadków identyfikacja agresora nie jest zbyt trudna. Ofiary cyberprzemocy często potrafią wskazać sprawcę, który najczęściej okazuje się być kolegą ze szkoły, bądź przynajmniej mają przypuszczenie, kto może nim być.

Co może pomóc w identyfikacji sprawcy?

1. Świadcówie – inni uczniowie odwiedzający „obraźliwe” strony mogą posiadać informacje na temat ich autora, mogą też zidentyfikować numer telefonu komórkowego sprawcy, jeśli nie jest on zastrzeżony.
2. Kontakt z dostawcą usługi internetowej – może on nie tylko zablokować konto agresora lub usunąć szkodliwe treści, ale także podać dane sprawcy cyberprzemocy. Dane takie nie mogą być jednak udostępniane osobom prywatnym. Aby je pozyskać, konieczny jest kontakt z policją.
3. Kontakt z operatorem sieci komórkowej w przypadku, gdy numer telefonu sprawcy jest zastrzeżony – może on podjąć kroki w kierunku ustalenia sprawcy, jeśli otrzyma dane o dacie i godzinie rozmowy. Również w tym przypadku, operator może udostępnić te dane tylko policji.

3. Gdy ustalenie sprawcy nie jest możliwe, należy skontaktować się z dostawcą usługi w celu usunięcia z Sieci kompromitujących lub krzywdzących materiałów. Do podjęcia takiego działania zobowiązuje administratora serwisu art. 14 Ustawy z dnia 18 lipca 2002 r. o świadczeniu usług drogą elektroniczną.

4. W przypadku, gdy zostało złamane prawo, a tożsamości sprawcy nie udało się ustalić należy bezwzględnie skontaktować się z policją (patrz rozdział pt.: „Prawna ochrona dzieci przed cyberprzemocą. Analiza przepisów prawnych. Doświadczenia Helpline.org.pl” str. 21).

Działania wobec sprawcy cyberprzemocy

W przypadku, gdy sprawca cyberprzemocy jest znany i jest on uczniem szkoły, pedagog szkolny pełniący w szkole rolę koordynatora działań wychowawczych wobec uczniów wymagających szczególnej uwagi, powinien podjąć dalsze działania:

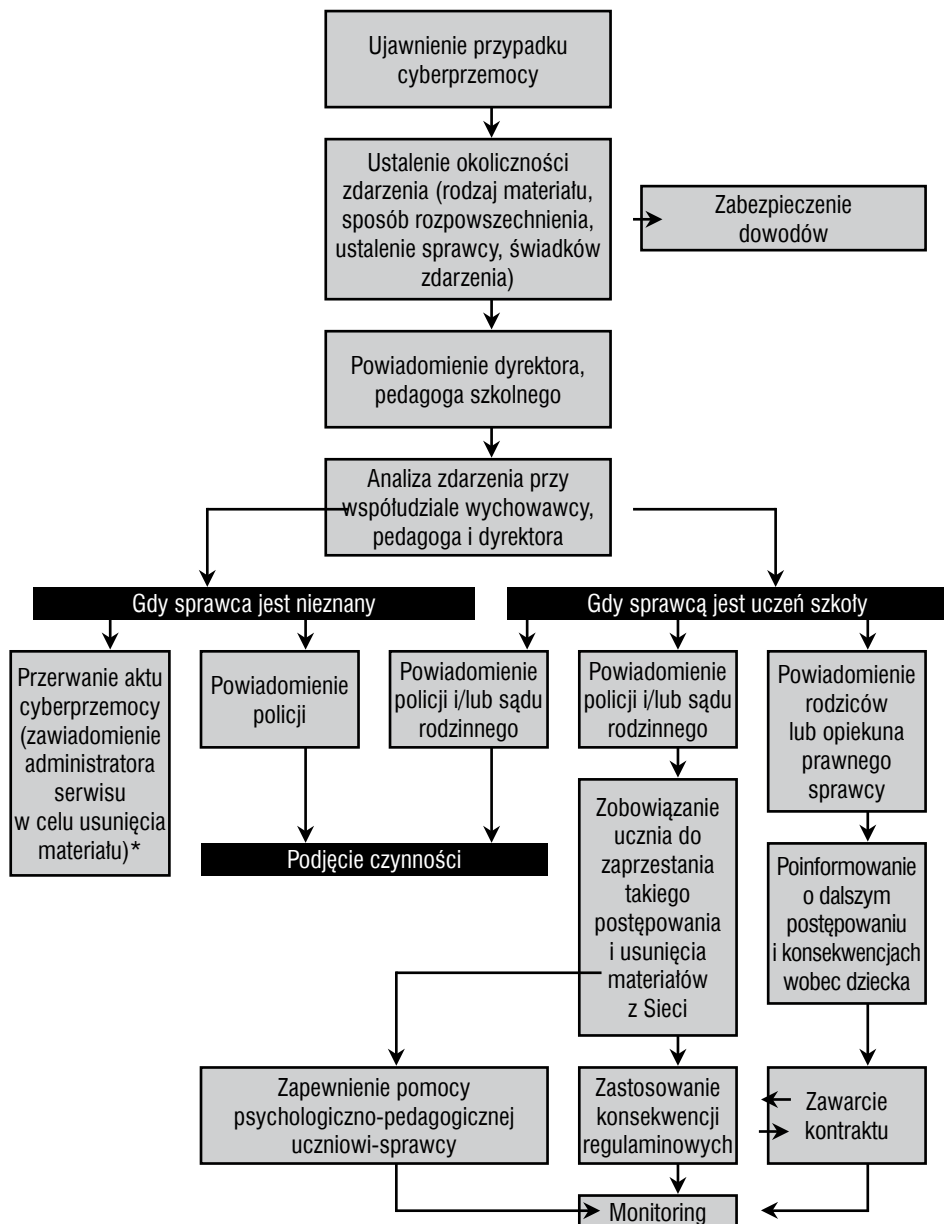
1. Rozmowa z uczniem-sprawcą przemocy o jego zachowaniu:
  - celem rozmowy powinno być ustalenie okoliczności zajścia, wspólne zastanowienie się nad jego przyczynami i poszukanie rozwiązania sytuacji konfliktowej;
  - sprawca powinien otrzymać jasny i zdecydowany komunikat o tym, że szkoła nie akceptuje żadnych form przemocy;
  - należy omówić z uczniem skutki jego postępowania i poinformować o konsekwencjach regulaminowych, które zostaną wobec niego zastosowane;
  - sprawca powinien zostać zobowiązany do zaprzestania swojego działania i usunięcia z Sieci szkodliwych materiałów;
  - ważnym elementem rozmowy jest też określenie sposobów zadośćuczynienia wobec ofiary cyberprzemocy;
  - jeśli w zdarzeniu brała udział większa grupa uczniów, należy rozmawiać z każdym z nich z osobna, zaczynając od lidera grupy;
  - nie należy konfrontować sprawcy i ofiary cyberprzemocy.
2. Powiadomienie rodziców sprawcy i omówienie z nimi zachowania dziecka:
  - rodzice sprawcy powinni zostać poinformowani o przebiegu zdarzenia i zapoznani z materiałem dowodowym, a także z decyzją w sprawie dalszego postępowania i podjętych przez szkołę środkach dyscyplinarnych wobec ich dziecka;
  - w miarę możliwości należy starać się pozyskać rodziców do współpracy i ustalić jej zasady;
  - warto wspólnie z rodzicami opracować projekt **kontraktu** dla dziecka, określającego zobowiązania ucznia, rodziców i przedstawiciela szkoły oraz konsekwencje nieprzestrzegania przyjętych wymagań i terminy realizacji zadań zawartych w umowie.
3. Objęcie sprawcy opieką psychologiczno-pedagogiczną:

- praca ze sprawcą powinna zmierzać w kierunku pomocy uczniowi w zrozumieniu konsekwencji swojego zachowania, w zmianie postawy i postępowania ucznia, w tym sposobu korzystania z nowych technologii.
- jeśli szkoła posiada odpowiednie warunki, pomoc psychologiczna może być udzielona sprawcy na terenie szkoły;
- w uzasadnionym przypadku można w toku interwencji zaproponować uczniowi (za zgodą rodziców) skierowanie do specjalistycznej placówki i udział w programie terapeutycznym.

Zastosowanie środków dyscyplinarnych wobec sprawcy cyberprzemocy

1. Cyberprzemoc powinna podlegać określonym w wewnętrznych przepisach szkoły sankcjom. Szkoła może tu stosować konsekwencje przewidziane dla sytuacji „tradycyjnej” przemocy. Warto jednak rozszerzyć repertuar dostępnych środków, np. o czasowy zakaz korzystania ze szkolnej pracowni komputerowej w czasie wolnym, przynoszenia do szkoły akcesoriów elektronicznych (PSP, mp3), itp.
2. Należy pamiętać, iż celem sankcji wobec sprawcy jest:
  - zatrzymanie przemocy i zapewnienie poczucia bezpieczeństwa poszkodowanemu uczniowi;
  - wzbudzenie refleksji na temat swojego zachowania, zrozumienie krzywdy jaką spowodował i powstrzymanie przed podobnym zachowaniem w przyszłości;
  - pokazanie społeczności szkolnej, że cyberprzemoc nie będzie tolerowana i że szkoła jest w stanie efektywnie zareagować w tego rodzaju sytuacji.
3. Podejmując decyzję o rodzaju kary należy wziąć pod uwagę:
  - rozmiar i rangę szkody – czy materiał został upubliczniony w sposób pozwalający na dotarcie do niego wielu osobom (określa to rozmiar upokorzenia jakiego doznaje ofiara), czy trudno jest wycofać materiał z Sieci, itp.;
  - czas trwania prześladowania – czy było to długotrwałe działanie, czy pojedynczy incydent;
  - świadomość popełnianego czynu – czy działanie było zaplanowane, a sprawca był świadomy, że wyrządza krzywdę koledze (niektóre akty cyberprzemocy popełniane są nieświadomie lub z niewielką świadomością konsekwencji), jak wiele wysiłku włożył w ukrycie swojej tożsamości, itp.;

Procedura reagowania wobec sprawcy cyberprzemocy

* Pomoc można uzyskać w Helpline.org.pl (patrz rozdział 5)

- motywację sprawcy – należy sprawdzić, czy działanie sprawcy nie jest działaniem odwetowym w odpowiedzi na uprzednio doświadczone prześladowanie;
- rodzaj rozpowszechnianego materiału.

Działania wobec ofiary cyberprzemocy

1. Wsparcie psychiczne

Podobnie jak w przypadku innych form przemocy, ofiara cyberprzemocy potrzebuje pomocy i emocjonalnego wsparcia ze strony dorosłych. Musi także wiedzieć, że szkoła podejmie odpowiednie kroki w celu rozwiązania problemu.

Podczas rozmowy z uczniem – ofiarą cyberprzemocy:

- *Zapewnij go, że dobrze zrobił mówiąc Ci o tym, co się stało.*
- *Powiedz, że widzisz i rozumiesz, że jest mu trudno ujawnić to, co go spotkało.*
- *Powiedz mu, że nikt nie ma prawa tak się zachowywać wobec niego.*
- *Zapewnij go, że szkoła nie toleruje żadnej formy przemocy i że postarasz się mu pomóc uruchamiając odpowiednie procedury interwencyjne.*
- *Bądź uważny na pozawerbalne przejawy uczuć dziecka – zażenowanie, skrzępowanie, wstyd, lęk, przerażenie, smutek, poczucie winy.*

2. Porada

Uczeń będący ofiarą cyberprzemocy powinien otrzymać poradę, jak ma się zachować, aby zapewnić sobie poczucie bezpieczeństwa i nie doprowadzić do eskalacji prześladowania.

Poradz uczniowi, aby:

- *Nie utrzymywał kontaktu ze sprawcą, nie odpowiadał na maile, telefony, itp.*
- *Nie kasował dowodów: e-maili, SMS-ów, MMS-ów, zdjęć, filmów i przedstawił je Tobie lub innej osobie dorosłej.*
- *Zastanowił się nad zmianą swoich danych kontaktowych w komunikatorach, zmianą adresu e-mail, numeru telefonu komórkowego, itp.*
- *Jeśli korzysta z komunikatora, to ustawił go tak, żeby nikt spoza listy kontaktów nie mógł się z nim kontaktować.*

3. Monitoring

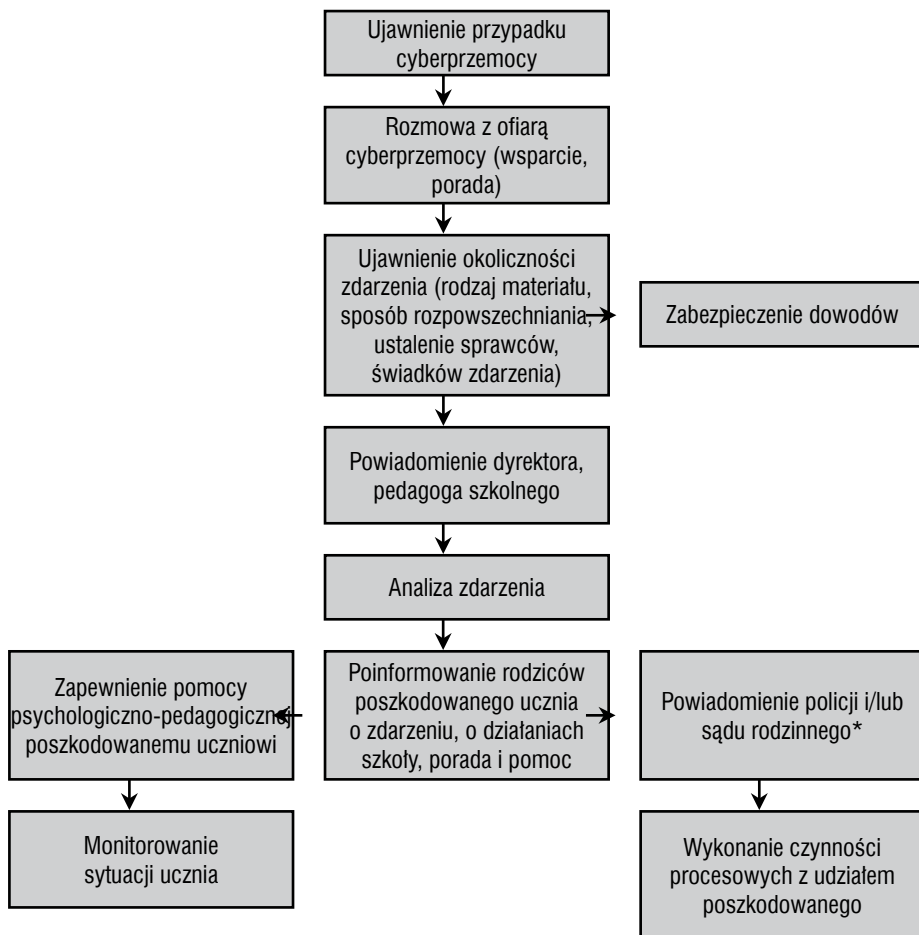
- Po zakończeniu interwencji warto monitorować sytuację ucznia sprawdzając, czy nie są wobec niego podejmowane dalsze działania przemocowe bądź odwetowe ze strony sprawcy.
- Rodzice dziecka będącego ofiarą cyberprzemocy powinni być poinformowani o problemie i otrzymać wsparcie i pomoc ze strony szkoły. W rozmowie z nimi pedagog lub wychowawca przedstawiają kroki, jakie zostały podjęte w celu wyjaśnienia zajścia oraz zapewnienia bezpieczeństwa poszkodowanemu uczniowi, a także, jeśli to wskazane, zaproponować rodzicom i dziecku pomoc specjalisty (psychologa, pedagoga).

Ochrona świadków zgłaszających zdarzenie

Podobnie profesjonalną opieką należy otoczyć świadków zdarzenia uczestniczących w ustalaniu przebiegu zajścia. Osoby podejmujące działania interwencyjne muszą mieć świadomość skutków, jakie podejmowane działania niosą nie tylko dla ofiar, ale i świadków zdarzeń.

1. Ważne jest, by w wyniku interwencji nie narazić ich na zemstę i groźby ze strony sprawcy. Osoba, której uczeń zaufał informując o jakimkolwiek akcie przemocy, a więc także cyberprzemocy, ma obowiązek postępować tak, by swoim zachowaniem i działaniem nie narazić świadka zgłaszającego problem.
2. Postępowanie interwencyjne wymaga od wyjaśniającego sprawę dyskrecji i poufnego postępowania. Występowaniu w roli świadka często towarzyszą dramatyczne przeżycia – uczniowie boją się, że sami również mogą stać się obiektem prześladowań, obawiają się etykiety „donosiciela”. Wobec takiego ucznia pedagog powinien wzbudzić swoim zachowaniem zaufanie oraz poczucie bezpieczeństwa, wykazać zrozumienie i empatię.
3. Niedopuszczalne jest konfrontowanie świadka ze sprawcą, jako metoda wyjaśniania sprawy, czy ostentacyjne wywoływanie go z lekcji celem złożenia zeznań, ze względu na bezpieczeństwo i nie narażanie go na odwet ze strony agresora. Nie zadbanie o tego rodzaju podstawowe zasady bezpieczeństwa może sprawić, że następnym razem uczeń nie podejmie działań na rzecz obrony stabszych i pokrzywdzonych i nie zgłosi zagrażającego zdarzenia.

Procedura reagowania wobec ofiary cyberprzemocy

* Szkoła jest zobowiązana do powiadomienia policji i/lub sądu rodzinnego w przypadku przestępstw ściganych z urzędu

Jak zachować się wobec świadka zgłaszającego cyberprzemoc:

1. *Powiedz, że dobrze zrobił zgłaszając fakt przemocy.*
2. *Powiedz, że wymagało to od niego wiele odwagi.*
3. *Zapewnij o swojej dyskrecji.*
4. *Nie ujawniaj jego danych, jeśli nie jest to konieczne (np. gdy sprawa została zgłoszona na policję).*
5. *Pod żadnym pozorem nie konfrontuj go ze sprawcą.*
6. *Zadbaj o jego bezpieczeństwo nie upubliczniając jego udziału w sprawie.*

Sporządzenie dokumentacji z zajęcia

1. Pedagog szkolny zobowiązany jest do sporządzenia notatki służbowej z rozmów ze sprawcą, poszkodowanym, ich rodzicami oraz świadkami zdarzenia. Dokument powinien zawierać datę i miejsce rozmowy, personalia osób biorących w niej udział i opis ustalonego przebiegu wydarzeń.
2. Jeśli rozmowa przebiegała w obecności świadka (np. wychowawcy) powinien on podpisać notatkę po jej sporządzeniu.
3. Jeśli zostały zabezpieczone dowody cyberprzemocy, należy je również włączyć do dokumentacji pedagogicznej (wydruki, opis, itp.).

© Maria.P. - Fotolia.com

Powiadomienie sądu rodzinnego

Wiele przypadków cyberprzemocy nie wymaga powiadamiania sądu rodzinnego czy policji i powinno być rozwiązywane przy użyciu dostępnych szkole środków wychowawczych. Istnieją jednak sytuacje, gdy konieczne staje się zgłoszenie sprawy do sądu rodzinnego.

1. Jeśli rodzice sprawcy cyberprzemocy odmawiają współpracy lub nie stawiają się do szkoły, a uczeń nie zaniechał dotychczasowego postępowania dyrektor szkoły powinien pisemnie powiadomić o zaistniałej sytuacji sąd rodzinny, szczególnie jeśli do szkoły napływają

- informacje o innych przejawach demoralizacji dziecka.
2. Podobnie, w sytuacji, gdy szkoła wykorzysta wszystkie dostępne jej środki wychowawcze (rozmowa z rodzicami, konsekwencje regulaminowe wobec ucznia, spotkania z pedagogiem, itp.), a ich zastosowanie nie przynosi pożądanego rezultatu, dyrektor powinien zwrócić się do sądu rodzinnego zawiadomieniem o podjęcie odpowiednich środków wynikających z ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich.
  3. W przypadku szczególnie drastycznych aktów agresji z naruszeniem prawa, dyrektor szkoły zobowiązany jest zgłosić te fakty policji i do

---

Współpraca szkoły z policją

Anna Borkowska, Dorota Macander

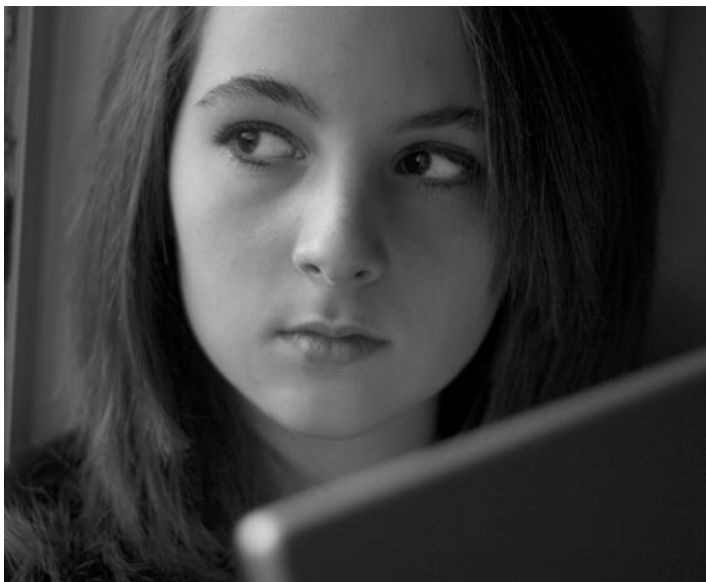
Praca wychowawcza i profilaktyczna szkoły polega między innymi na utrzymaniu kontaktów z przedstawicielami organów ścigania. Od 2004 roku, gdy Rada Ministrów przyjęła *Krajowy Program Zapobiegania Niedostosowaniu Społecznemu i Przeszłości wśród Dzieci i Młodzieży*, który zawiera między innymi moduł: „*Procedury postępowania nauczycieli i metody współpracy szkoły z policją ...*”, przybliżone zostały zadania szkoły w tym zakresie i możliwości jej współpracy z policją, gdy uczeń przejawia zachowania świadczące o demoralizacji, bądź popełnia czyn karalny.

Poważne przypadki cyberprzemocy, przebiegające z naruszeniem prawa (np. groźby karalne, propozycje seksualne, publikowanie nielegalnych treści, itp.) powinny bezwzględnie zostać **zgłoszone na policję**. Zgłoszenia dokonuje dyrektor szkoły.

W placówkach oświatowych wyznaczeni zostali koordynatorzy ds. bezpieczeństwa, którzy integrują działania wszystkich podmiotów szkolnych i współpracują również,

obok dyrektora placówki, z policją (*Uchwała Rady Ministrów Nr 186/2006 w sprawie działalności administracji rządowej przeciwko przemocy w szkołach i placówkach*).

Pracownicy szkoły wyznaczeni do współpracy z policją, specjaliści ds. nieletnich oraz dzielnicowi powinni wspólnie ustalić wzajemnie zasady kontaktu, by móc na bieżąco wymieniać informacje i rozwiązywać problemy związane

© Garth Badger - Fotolia.com

z bezpieczeństwem i dobrem uczniów.

W ramach ogólnej współpracy szkoły z policją mogą być organizowane:

- spotkania pedagogów szkolnych, nauczycieli, dyrektora szkoły z zaproszonymi specjalistami ds. nieletnich, dotyczące zagrożeń cyberprzemocą w środowisku lokalnym,
- spotkania młodzieży szkolnej z udziałem policjantów m.in. na temat odpowiedzialności nieletnich za popełniane czyny karalne, na temat zasad bezpieczeństwa oraz sposobów unikania zagrożeń, związanych z cyberprzemocą,
- wspólny udział (szkoły i policji) w lokalnych programach profilaktycznych, związanych z zapewnieniem bezpieczeństwa uczniom oraz zapobieganiem przemocy/cyberprzemocy i przestępczości nieletnich.

Obecność policji w szkole

Policja powinna być wzywana do szkoły w sytuacjach, o których mowa w rozdziale pt.: „Prawna ochrona dzieci przed cyberprzemocą. Analiza przepisów prawnych. Doświadczenia Helpline.org.pl”, gdy ujawnione zostaną sytuacje naruszenia prawa, w których **obecność policji jest konieczna**. W sytuacji zagrożenia czyjegoś zdrowia lub życia policję należy wezwać natychmiast.

Warto także zaprosić policjanta – specjalistę ds. nieletnich, gdy wyczerpane zostaną środki wychowawcze możliwe do zastosowania przez szkołę. Policja udziela pomocy szkole w rozwiązywaniu trudnych problemów, mogących mieć podłoże przestępcze.

Każda wizyta policjanta w szkole w ramach wykonywanych przez niego zadań, dotycząca uczniów, powinna być wcześniej zasygnalizowana dyrektorowi, lub uzgodniona z innym pracownikiem szkoły (koordynatorem ds. bezpie-

---

„Stop cyberprzemocy” – propozycja zajęć edukacyjnych

Łukasz Wojtasik

Zapobieganie cyberprzemocy wymaga uświadomienia najmłodszym, na czym polega ten problem i jakie może mieć konsekwencje zarówno dla ofiary jak i sprawcy. Dzieci muszą też wiedzieć jak się zachować w sytuacji doświadczania przemocy w Sieci, gdzie szukać pomocy.

Od 2008 roku Fundacja Dzieci Niczyje we współpracy z Fundacją Grupy TP realizują kampanię „Stop Cyberprzemocy” polegającą na działaniach medialnych i edukacyjnych poświęconych problemowi przemocy rówieśniczej z użyciem Internetu i telefonów komórkowych. W pierwszym etapie akcji w kilkudziesięciu ogólnopolskich i lokalnych stacjach telewizyjnych oraz tytułach prasowych prezentowane były reklamy zwracające uwagę na problem cyberprzemocy oraz promujące ofertę pomocową Helpline.org.pl. W ramach akcji „Stop Cyberprzemocy” przygotowany został również dwuminutowy film szkoleniowy, który wraz ze scenariuszami zajęć dotyczącymi cyberprzemocy stanowi ofertę edukacyjną dla uczniów szkół gimnazjalnych.

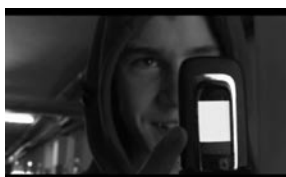
Celem zajęć „Stop cyberprzemocy” jest zaprezentowanie uczniom zjawiska cyberprzemocy oraz uświadomienie ich na specyfikę problemu, związaną przede wszystkim z możliwymi poważnymi konsekwencjami tego typu działań zarówno dla ich ofiar jak i sprawców. Efektem zajęć powinno być również wypracowanie zasad bezpiecznego i kulturalnego korzystania z Sieci oraz reagowania w sytuacjach cyberprzemocy.

W toku zajęć dzieci dowiadują się:

- Jakich są formy cyberprzemocy
- Jakich mogą być odczucia oraz konsekwencje przemocy w Sieci dla ofiar cyberprzemocy
- Jakich są możliwe konsekwencje przemocy w Sieci dla sprawców tego typu działań
- Jak powinna zachować się ofiara cyberprzemocy i gdzie może szukać pomocy
- Jak powinni zachowywać się świadkowie cyberprzemocy
- Jak się zachowywać, żeby zmniejszyć ryzyko zostania ofiarą cyberprzemocy.

Zajęcia trwają dwie godziny lekcyjne i można je przeprowadzić w ramach godziny wychowawczej, zajęć informatycznych lub w innym dogodnym czasie. Mogą być prowadzone przez pedagoga szkolnego, wychowawcę, nauczyciela informatyki, innych nauczycieli, lub wolontariuszy – np. studentów kierunków pedagogicznych lub psychologicznych.

Zajęcia są prowadzone metodami aktywizującymi. Prezentowany w ramach zajęć film przedstawia przypadek przemocy rówieśniczej z użyciem mediów elektronicznych. Jego główna bohaterka zostaje nagrana przez kolegów telefonem komórkowym w szatni po zajęciach WF. Film trafia do Internetu. Dziewczyna staje się przedmiotem żartów ze strony kolegów i koleżanek. Przystaje przychodzić do szkoły. Nie potrafi poradzić sobie z tą sytuacją. Historia przedstawiona jest z perspektywy ofiary, jednego ze sprawców oraz świadka wydarzeń. Film trwa 2 minuty i stanowi wstęp do dyskusji w klasie na temat cyberprzemocy.

Ważnym elementem zajęć jest zaprezentowanie uczniom serwisu internetowego oraz oferty projektu Helpline.org.pl, zajmującego się m.in. pomocą ofiarom cyberprzemocy.

Nauczyciele zainteresowani realizacją zajęć „Stop cyberprzemocy” mogą pobrać film oraz scenariusz w wersji PDF ze strony www.dzieckowsieci.pl. Serwis kampanii daje również możliwość zamawiania materiałów pocztą. Ponadto organizatorzy akcji „Stop Cyberprzemocy” prowadzą systematyczną dystrybucję materiałów wśród szkół w całej Polsce.¹ Wszyscy realizatorzy zajęć „Stop cyberprzemocy” proszeni są o wypełnianie odpowiedniego formularza na stronie www.dzieckowsieci.pl. Na tej podstawie organizatorzy akcji przesyłają im imienne zaświadczenia przeprowadzenia zajęć.

Problematyka cyberprzemocy podejmowana jest również w innych elementach kampanii „Dziecko w Sieci”, kierowanych też do młodszych dzieci, jak kursy e-learning (www.elearning.dzieckowsieci.pl) czy projekt Sieciaki.pl.

---

¹ Dzięki współpracy FDN z organizacją Save the Children oraz Fundacją Grupy TP pakiety edukacyjne „Stop Cyberprzemocy” trafiły do blisko 3 tys. gimnazjów w całej Polsce

Powiedz STOP

cyberprzemocy!

- Zrobili mi komórką film
i wrzucili go do Internetu...

- Cała szkoła się śmiała,
myślałam o najgorszym...

Ktoś rozsyła w Sieci kompromitujące Cię materiały?
Otrzymujesz obraźliwe i wulgarne wiadomości?
Ktoś grozi Ci SMSami lub mailami?

Jesteś ofiarą lub świadkiem cyberprzemocy? Nie bój się działać!

Poproś o pomoc rodziców, nauczyciela lub inną zaufaną osobę dorosłą albo skontaktuj się z www.helpline.org.pl
za pośrednictwem komunikatora lub zadzwoń 0 800 100 100. Pamiętaj! Nie jesteś sam!

☎ 0 800 100 100

helpline.org.pl

pomoc w net!

Dbamy o bezpieczeństwo młodych Internautów!!!

Jeśli...

obawiasz się o bezpieczeństwo
Twojego dziecka w Sieci i potrzebujesz pomocy...

...skontaktuj się **Helpline.org.pl**

📄 www.helpline.org.pl

☎ 0 800 100 100

✉ helpline@helpline.org.pl

w dni robocze od godziny 11 do 16

tp
fundacja grupy TP

European Commission
Information Society and Media

Poznaj bezpieczny Internet!!!

1. www.dzieckowsieci.pl

Serwis dla rodziców i profesjonalistów

- ✿ Rady dla rodziców i profesjonalistów
- ✿ Programy edukacyjne
- ✿ Informacje o kampanii „Dziecko w Sieci”

Główny Partner: Fundacja grupy TP

2. www.sieciaki.pl

Serwis edukacyjny dla dzieci

- ★ Filmy ★ muzyka ★ gry ★ konkursy z nagrodami

Główny Partner: Fundacja grupy TP

3. www.przedszkolaki.sieciaki.pl

Serwis edukacyjny dla przedszkolaków

Główny Partner: komputerowa Grafka

**Nie przykładaj ręki
do krzywdzenia dzieci !**

**Jeśli natknąłeś się w Internecie
na pornografię dziecięcą
lub inne nielegalne treści,
takie jak rasizm czy ksenofobia,
nie ignoruj ich!**

**Zgłoś je anonimowo
poprzez stronę**

www.dyzurnet.pl

albo infolinię

0 801 615 005.